

การเปลี่ยนแปลงท่าทีและนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีน

ในตอนปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 ลางแพ้ของญี่ปุ่นพันธมิตรร่วมรบของไทยได้ปรากฏชัดยิ่งขึ้น เพราะในขณะนั้นแนวรบทุกด้านของญี่ปุ่นถูกโจมตีพ่ายแพ้เพิ่มมากขึ้นทุกที่ ส่วนประเทศไทยก็เช่นเดียวกันคือต้องเผชิญภัยโจมตีทางอากาศตลอดเวลาจากกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตร ในขณะที่ประเทศไทยจึงต้องประสบภาวะต่าง ๆ ที่เลวร้ายขึ้น เช่น ภาวะความปั่นป่วนทางเศรษฐกิจและการเมือง เสถียรภาพของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามก็คลอนแคลนมากขึ้น จนกระทั่งต่อมาเมื่อสภาผู้แทนราษฎรไม่ยอมรับร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ พุทธศักราช 2487 และร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดสร้างพุทธบุรีมณฑล พุทธศักราช 2487 จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2487¹

ต่อมาเมื่อรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ได้บริหารประเทศแล้ว รัฐบาลก็ได้ดำเนินการแก้ไขและเปลี่ยนแปลงนโยบายที่มีต่อชาวจีนทันที เพราะรัฐบาลตระหนักว่านโยบายเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนที่รัฐบาลชุดก่อนเคยปฏิบัติมา มีประโยชน์น้อยมากสำหรับประเทศไทย ในขณะที่ การดำเนินนโยบายเป็นปฏิปักษ์ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ใดเลยต่อรัฐบาลไทย แต่ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์อย่างแท้จริงคือ กองทัพญี่ปุ่นที่อยู่ในประเทศไทย เพราะกองทัพญี่ปุ่นสามารถฉวยผลประโยชน์ต่าง ๆ จากการที่ประเทศไทยเป็นปรปักษ์กับชาวจีน

¹สงบบ สุริยันตร์, ประวัตินายกรัฐมนตรี (พระนคร : โรงพิมพ์ประจักษ์วิทยา, 2514), หน้า 136.

ตลอดมา² นอกจากนั้นการดำเนินนโยบายเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีน แทนที่จะทำให้ชาวจีนลดความเป็นปึกแผ่นลง กลับทำให้ชาวจีนรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น เพราะความจำเป็นในการที่จะหาทางบรรเทาความรุนแรงของมาตรการต่าง ๆ ที่รัฐบาลไทยนำมาใช้กับพวกตน³

1) การยกเลิกมาตรการที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีน

รัฐบาลยังตระหนักว่า ในขณะที่สถานการณ์การเมืองของโลกกำลังเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อประเทศไทย เพราะประเทศญี่ปุ่นจะต้องพ่ายแพ้สงครามแน่นอน รัฐบาลจึงให้ความร่วมมือกับเสรีไทยอย่างลับ ๆ ตลอดมา รัฐบาลจึงได้เปลี่ยนแปลงนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนโดยการยกเลิกมาตรการที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนทันที ด้วยการเริ่มต้นการยกเลิกการกำหนดเขตหวงห้ามคนต่างด้าว ต่อมาก็มีการยกเลิกมาตรการทางเศรษฐกิจที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีน

โดยรัฐบาลตั้งคณะกรรมการเศรษฐกิจชั้นชุดหนึ่ง ทำหน้าที่พิจารณาข้อดีและข้อเสียของการยกเลิกมาตรการทางเศรษฐกิจที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีน ต่อมาคณะกรรมการชุดนี้จึงได้เสนอให้ยกเลิกพระราชกฤษฎีกาสงวนอาชีพและวิชาชีพ พ.ศ. 2485 โดยให้เหตุผลเพื่อประกอบการศึกษายกเลิกดังนี้

1) การสงวนอาชีพและวิชาชีพตามพระราชกฤษฎีกานั้น เป็นการสงวนอาชีพและวิชาชีพชั้นกรรมกร ไม่อำนวยผลในทางเศรษฐกิจได้เต็มที่

² Russell H. Fifield, The Diplomacy of Southeast Asia : 1945 - 1958 (New York: Harper and Brothers, Publishers, 1958), p. 234.

³ Richard James Coughlin, "The Chinese in Bangkok: A Study of Culture Persistence" (Unpublished: Ph.D. dissertation, Yale University, 1953), pp. 289 - 290.

2) อาชีพบางชนิดที่สำคัญเราก็ได้สงวนไว้แล้ว เช่น การประมง การออกใบอนุญาตขับขีลเลื่อน และเราอาจจะหาวิธีสงวนได้อีก ถึงแม้ว่าอาชีพและวิชาชีพใดที่เราไม่อาจสงวนได้จนถึงขนาด แต่ถ้ากิจการนั้นเป็นกิจการที่มีบทบาทสำคัญยิ่งยงให้ของอนุญาต เราก็จะสงวนได้โดยกำชับเจ้าหน้าที่ให้ทราบนโยบายในการที่จะออกใบอนุญาตให้ เช่น พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2482 และพระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ พ.ศ. 2481

3) การสงวนอาชีพต่าง ๆ ที่ได้ประกาศใช้มานั้น เป็นการกระทบกระเทือนใจคนต่างดาว เพราะมีลักษณะเป็นไปในทางกีดกันโดยตรง แต่วิธีและอำนาจในทางเศรษฐกิจนั้น จะต้องอาศัยอิทธิพลในทางการเมือง เมื่อเรายังมีอิทธิพลในทางการเมืองไม่แข็งแรงพอ ยิ่งสถานการณ์ที่เป็นอยู่ขณะนี้ และภายหน้าอันเป็นระยะใกล้ ก็ยิ่งเพิ่มความตึงเครียดในทางยกเลิกมาตรการ เพื่อเป็นการแก้ความกระเทือนใจให้เขา ถ้าหากมีโอกาสเราจะทำใหม่ก็ได้

4) การสงวนอาชีพต่าง ๆ ไว้ไม่ก่อให้เกิดประสิทธิผลเป็นที่พอใจแก่ประเทศชาติเลย เพราะการที่ชาวจีนจะทำให้พ้นจากการกีดกันนี้ เพียงแต่ชาวจีนขอแปลงสัญชาติโดยเสียธรรมเนียมเพียงเล็กน้อย ก็สามารถหลีกเลี่ยงข้อกีดกันได้

5) การงานบางอย่างคนไทยเราเองก็ยังไม่พร้อมที่จะกระทำ เมื่อประกาศใช้กฎภูิกานี้ จึงเกิดความอดแวงขึ้น และในขณะที่เดียวกันก็เกิดการเพิ่มราคาค่าแรงงานและสินค้าที่ควบคุมหลายอย่าง เช่น ค่าจ้างตัดผม ค่าदान ค่ารถ ฯลฯ หงนี้จะอ้างสถานการณ์สงครามแต่เพียงอย่างเดียวเป็นสาเหตุก็ไม่ถูกต้อง เพราะความจริงเหตุนี้ เป็นสาเหตุช่วยอีกแรงหนึ่ง

6) ในขณะนี้เป็นเวลาสงครามเราต้องการใช้ของ เราจึงต้องการจำนวนการผลิตให้มากขึ้น ถ้าเรามัวกีดกันอยู่ทั้งที่เราไม่พร้อมที่จะทำแล้ว ผลก็จะกลายเป็นการตัดจำนวนการผลิตนั้นเสีย และบุคคลจำพวกที่ทำการผลิตไม่ได้ ก็เป็นผู้มีหน้าที่ใช้ของ ๆ

คนไทย ซึ่งเป็นผู้ผลิตนั้นให้หมดสิ้นไปด้วย⁴

ภายหลัง คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเหตุผลของคณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งชาติ แล้ว ก็ได้ประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับใหม่ขึ้นในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2487 โดยพระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพสงวนไว้เฉพาะคนไทยฉบับนี้ อาชีพและวิชาชีพที่เคยสงวนไว้ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม 27 ประเภทจึงถูกลดลงเหลืออาชีพต่าง ๆ 4 ประเภทเท่านั้น เพื่อสงวนไว้ในคนไทยทำโดยเฉพาะ คือ

- 1) การทำหรือการหล่อพระพุทธรูป
- 2) การทำเครื่องเงิน
- 3) การทำเครื่องถม
- 4) การเป็นทนายความ⁵

ต่อมาในเดือนกันยายน พ.ศ. 2488 รัฐบาลยังได้ประกาศใช้พระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพสำหรับเฉพาะคนไทย โดยการกีดอาชีพทนายความออกไปจากอาชีพที่สงวนไว้อีกด้วย ดังนั้นอาชีพที่รัฐบาลสงวนไว้ให้คนไทยจึงเหลือเพียงอาชีพการทำหรือการหล่อพระพุทธรูป การทำเครื่องเงิน และการทำเครื่องถม⁶

⁴รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 8/2487, วันพุธที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2487 รายงานของคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเศรษฐกิจของชาติเรื่องยกเลิกการสงวนอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับคนไทย, หน้า 5 - 7.

⁵"พระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับเฉพาะคนไทย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2487," ราชกิจจานุเบกษา (แผนกกฎหมาย), เล่มที่ 61, ตอนที่ 72, ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2487, หน้า 1143, มาตรา 3.

⁶"พระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับเฉพาะคนไทย (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2488," ราชกิจจานุเบกษา (แผนกกฎหมาย), เล่ม 62, ตอนที่ 52, ลงวันที่ 22 กันยายน 2488, หน้า 543, มาตรา 2.

นอกจากนี้แล้ว รัฐบาลยังได้ยกเลิกพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีน และไม่ก่อให้เกิดผลดีในทางปฏิบัติต่อประเทศชาติ โดยวิธีการประกาศยกเลิกโดยใช้พระราชกฤษฎีกายกเลิกอีกหลายครั้ง เช่น การประกาศใช้พระราชกฤษฎีกายกเลิกบรรดาพระราชกฤษฎีกาให้ใช้พระราชบัญญัติควบคุมการค้าและชาย โศ กระบือ แพะ แกะ และสุกร ในปลายปี พ.ศ. 2487⁷ ตลอดจนการห้ามมิของที่ประชุมคณะรัฐมนตรียกเลิกคำสั่งข้อห้ามต่าง ๆ ที่รัฐบาลในอดีตได้บังคับหน่วยราชการต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตาม เช่น ในการประชุมคณะรัฐมนตรีประจำวันพุธที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2487 คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเห็นชอบตามข้อเสนอของกรมโลหกิจเพื่อให้อนุญาตประทานบัตรเหมืองแร่แก่คนต่างด้าว โดยไม่ต้องแก้ไขกฎหมายเดิม โดยให้กรมโลหกิจดำเนินการตามมติของคณะรัฐมนตรีเพื่อเป็นหลักการปฏิบัติต่อไป⁸

การที่รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายยกเลิกการเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีน ซึ่งรัฐบาลชุดก่อนเคยปฏิบัติมา ได้สร้างความพอใจและยินดีอย่างยิ่งแก่ชาวจีน สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยจึงได้จัดงานเลี้ยงขอบพระคุณแก่นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีร่วมคณะในตอนเย็นวันเสาร์ที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2487 ซึ่งในงานเลี้ยงครั้งนั้น นายกสมาคมพาณิชย์จีนในฐานะผู้นำชาวจีนในประเทศไทยได้กล่าวขอบคุณต่อรัฐบาลไทยที่ช่วยแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งเคยเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีน และได้ให้คำรับรองต่อรัฐบาลว่า

7 "พระราชกฤษฎีกายกเลิกบรรดาพระราชกฤษฎีกาให้ใช้พระราชบัญญัติควบคุมการค้าและชาย โศ กระบือ แพะ แกะ และสุกร พุทธศักราช 2487," ราชกิจจานุเบกษา (แผนกกฤษฎีกา), เล่ม 61 ตอน 67, ลงวันที่ 1 พฤศจิกายน 2487, หน้า 1010-1021, มาตรา 3.

8 รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 15/2487, วันพุธที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2487, เรื่องการอนุญาตประทานบัตรเหมืองแร่ให้คนต่างด้าว, หน้า 10 - 11.

ชาวจีนจะรับใช้รัฐบาลไทยด้วยความซื่อสัตย์ เพื่อช่วยเหลือกันบรรเทาภัยสงครามในขณะนั้น⁹

2) นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อปฏิกริยาของชาวจีนภายหลังสงครามเพิ่งสงบ

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสงบลงใหม่ ๆ ประเทศไทยนอกจากจะต้องเผชิญปัญหาการหาทางออกเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ตนเองอยู่ในฐานะประเทศผู้แพ้สงครามแล้ว รัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ยังต้องเผชิญปัญหาการก่อปฏิกริยาขุ่นวายของชาวจีน เพื่อโต้ตอบการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์กับพวกตนในอดีตที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เคยกระทำมา นอกจากนั้นชาวจีนยังคิดว่า ประเทศไทยเป็นประเทศแพ้สงคราม เพราะทำสงครามร่วมกันมากับญี่ปุ่น ดังนั้นชาวจีนจึงถือว่าประเทศของตนเป็นหนึ่งในห้ามหาอำนาจผู้ชนะสงครามโลก จึงแสดงปฏิกริยาเหยียบย่ำศักดิ์ศรีของประเทศไทยอย่างชัดแจ้ง เช่น การดำเนินการคลุมคลุมทำร้ายชาวไทยอย่างอุกอาจในย่านที่ชาวจีนอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ตลอดจนการลอบสังหารชาวจีนด้วยกันเองบางคน ที่ชาวจีนหัวรุนแรงถือว่าไม่มีความรักชาติและปล่อยปละละเลยให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เหยียบย่ำศักดิ์ศรีของชาวจีนในสมัยสงคราม เช่นการลอบสังหารนายคันฉิวเม้ง หวังหลี่ ซึ่งเคยเป็นนายกสมาคมพาณิชย์จีนสมัยสงคราม และเป็นผู้ที่ร่ำรวยและมีชื่อเสียงที่สุดในหมู่ชาวจีนขณะนั้น เมื่อตอนเย็นวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ที่ตรอกกัปตันบุช ถนนเจริญกรุง¹⁰

นอกจากนั้น ชาวจีนยังอีกเพิ่มและเฉลิมฉลองชัยชนะของพวกตน โดยซื้อธงชาติและประดับธงของตนแทบทุกครัวเรือนและไม่ยอมชักธงชาติไทยคู่เคียงด้วย และยังมีการปล่อยข่าวว่าทหารจีนจะเข้ายึดครองประเทศไทยในฐานะผู้แพ้สงคราม ชาวจีนจึงคำริ

⁹หนังสือพิมพ์รายวันไทยใหม่, ปีที่ 15, ฉบับที่ 13, วันพุธที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2487, หน้า 1.

¹⁰หนังสือพิมพ์รายวันไทยใหม่, ปีที่ 15, ฉบับที่ 198, วันเสาร์ที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2488, หน้า 1.

ที่จะเกินขอบเขตของชัยชนะ การแสดงปฏิกริยาต่าง ๆ ซึ่งเป็นการลบหลู่อธิปไตยของประเทศไทย จึงทำให้ชาวไทยชาตินิยมมีความไม่พอใจชาวจีน ดังนั้นนับตั้งแต่สงครามสงบลง การทะเลาะระหว่างชาวจีนกับชาวไทยจึงเพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นชนวนนำไปสู่การวิวาทในเวลาต่อมา¹¹

รัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช พยายามที่จะป้องกันไม่ให้เหตุการณ์อันไม่พึงปรารถนาเกิดขึ้นหลายวิธีการด้วยกัน เช่น การมอบหมายให้อธิบดีกรมโฆษณาการ (กรมประชาสัมพันธ์ในปัจจุบัน) เชิญผู้แทนสมาคมจีน 6 แห่ง มาพบปะและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเพื่อหาทางป้องกันเหตุร้าย เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ที่กรมโฆษณาการ อธิบดีกรมโฆษณาการยังได้ขอร้องให้ผู้นำชาวจีนทั้ง 6 สมาคม ช่วยไปตักเตือนชาวจีนในเรื่องการก่อเหตุวิวาทกับคนไทย การขายธง และการคิดเกินขอบ และให้ย่ำว่าจีนกับไทยไม่เคยบาดหมางกันในทางการเมืองเลย¹²

รัฐบาลยังได้แสดงท่าทีเป็นมิตรกับชาวจีนเพิ่มมากขึ้นโดยการประกาศถอนคำสั่งการเนรเทศคนจีนต่างด้าวทั้งหมด ทั้งในคดีการเมืองและในกรณีพิเศษ เมื่อปลายเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2488 โดยกรมตำรวจได้ให้เหตุผลและวิธีการยกเลิกการเนรเทศคนจีนดังนี้ "เนื่องจากเหตุการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน กรมตำรวจเห็นเป็นการสมควรที่จะได้พิจารณาผ่อนผันเพิกถอนคำสั่งให้เนรเทศแก่คนต่างด้าวบางราย ไม่ว่าผู้ที่ต้องคำสั่งเนรเทศนั้นเป็นคนสัญชาติใด และได้ถูกส่งตัวออกนอกราชอาณาจักรแล้ว หรือกำลังถูกควบคุมตัวรอการส่งตัวออกนอกราชอาณาจักร หรือที่กรมตำรวจได้ให้มีการประกันตัวอยู่ในต่างจังหวัดในขณะนี้" แต่ต้องเข้าอยู่ในหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

¹¹หนังสือพิมพ์รายวันไทยใหม่, ปีที่ 15, ฉบับที่ 202, วันพุธที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2488, หน้า 1.

¹²หนังสือพิมพ์รายวันไทยใหม่, ปีที่ 15, ฉบับที่ 201, วันอังคารที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2488, หน้า 1 และหน้า 5.

- 1) เป็นผู้ทวงคำสั่งให้เนรเทศในระหว่างปี พ.ศ. 2480 เป็นต้นมา จนถึงวันประกาศนี้
- 2) ถูกสั่งเนรเทศในกรณีการเมืองหรือถูกสั่งเนรเทศในกรณีพิเศษ แต่ต้องมีใช้กรณีฉุกเฉินวิงวอน ปล้นทรัพย์หรือฆ่าคนตาย เป็นต้น ซึ่งได้วางไว้ในหลักเกณฑ์การเนรเทศ
- 3) ต้องมีบุตรหรือภรรยาหรือญาติพี่น้องหรือผู้อุปการะเลี้ยงดูอยู่ในประเทศไทย อันจะไม่ตกเป็นภาระแก่ประชาชนต้องเลี้ยงดู" ¹³

ความพยายามของรัฐบาลที่จะป้องกันไม่ให้รอยร้าวระหว่างชาวไทยกับชาวจีนเกิดขึ้น โดยการผ่อนปรนแก่ชาวจีนและขอร้องให้ทุกฝ่ายปรองดองเข้าหากัน ไม่ประสพผลสำเร็จแต่อย่างใด เพราะชาวจีนหัวรุนแรงไม่ยอมลดทอนสิทธิที่จะเฉลิมฉลองชัยชนะของพวกเขา โดยการชักธงชาติจีนและไม่มีธงชาติไทยประดับคู่ด้วย ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายและหยาบคายของประเทศไทย จึงเกิดการทะเลาะวิวาทกันขึ้นระหว่างชาวจีนกับชาวไทย และเจ้าหน้าที่ตำรวจ จนกระทั่งเหตุการณ์บานปลายกลายเป็นจลาจล ประทะกันระหว่างชาวจีนกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและคนไทย เมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2488 ที่บริเวณถนนเขาวราช

การจลาจลครั้งนั้นชาวจีนได้ใช้อาวุธปืนต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายไทย จนทางราชการต้องสั่งปิดถนนเขาวราชและห้ามมิให้ผู้คนและยานพาหนะเข้าไปในบริเวณนั้น มีผู้เชื่อกันว่าเหตุการณ์ร้ายแรงครั้งนั้นเกิดขึ้นจากการกระทำของสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋งในประเทศไทย และการกระทำของเจ้าหน้าที่ทหารตำรวจตามอำเภอใจนอกเหนือจากอำนาจที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาล ¹⁴

¹³ "คำสั่งกรมตำรวจให้เพิกถอนการเนรเทศคนต่างด้าว" หนังสือพิมพ์รายวันไทยใหม่, ปีที่ 15, ฉบับที่ 206, วันอาทิตย์ที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2488, หน้า 1.

¹⁴ G. William Skinner, Chinese Society in Thailand: An Analytical History (Ithaca, New York: Cornell University Press, 1962), p. 279.

เหตุการณ์จลาจลที่เยาวราชที่ติดต่อกันมา 2 - 3 วัน และมีที่ท่าบานปลายยิ่งขึ้น คณะรัฐมนตรีจึงต้องเปิดประชุมฉุกเฉินในวันจันทร์ที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2488 ซึ่งในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้ลงมติในเรื่องนี้ว่า "จะทำการปราบปรามจลาจลอย่างหนักแน่นแต่ไม่รุนแรง โดยนายกรัฐมนตรีจะแถลงการณ์ว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย และจะตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง ประกอบด้วยผู้แทนฝ่ายไทยและฝ่ายจีน ขึ้นมาสอบสวนหาเหตุที่เกิดความวุ่นวายขึ้น โดยรัฐบาลจะให้กระทรวงมหาดไทยไปดำเนินการแทน เพื่อจะได้ดูเป็นเรื่องราวเล็กน้อยไป"¹⁵

ต่อมากระทรวงมหาดไทยจึงได้ตั้งคณะกรรมการผสมไทย-จีน เพื่อพิจารณาหาทางแก้ไขปัญหาและทำรายงานเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้น ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วย พระพนมมนตรานุรักษ์ เป็นประธานกรรมการ และคณะกรรมการฝ่ายไทยและฝ่ายจีนอีก รวม 10 คน ได้แก่ นายพลตำรวจโท พระรามอินทรา นายพลตำรวจตรี พระพิณชนคดี หลวงนรกิจบริหาร นายเลียง ไชยกาล นายกิมตั้งเล้ง นายหล่าตงไฮ นายตั้งเก๊าซู้ นายอุ้มิง นายชองมีฉิน และ นายพันตำรวจเอก หลวงโชติชยาภิบาล เป็นกรรมการและเลขานุการ¹⁶

แม้ทางราชการจะตั้งคณะกรรมการผสมไทยจีนขึ้นมาเพื่อสอบสวนกรณีเยาวราช แต่คณะกรรมการชุดนี้ไม่สามารถดำเนินงานได้ผลแต่อย่างใด เพราะคณะกรรมการที่เป็นฝ่ายจีนไม่ยอมอะลุ่มอล่วย ตั้งแง่แค้นว่าฝ่ายไทยเป็นฝ่ายผิดทุกทางไป นอกจากนั้นกรรมการฝ่ายจีนยังไม่ได้หาทางที่จะปรองคองกับฝ่ายไทย แต่ปฏิบัติตนเป็นผู้แทนของชาวจีนโดยแท้

¹⁵ รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ), วันจันทร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2488 เรื่อง แจกข้อความวุ่นวาย, หน้า 9.

¹⁶ หนังสือพิมพ์รายวันไทยใหม่, ปีที่ 15 ฉบับที่ 234, วันเสาร์ที่ 29 กันยายน 2488, หน้า 1.

จริง เพื่อโต้เถียงเอาประโยชน์ให้ฝ่ายจีนมากที่สุดที่จะกระทำได้¹⁷

เมื่อคณะกรรมการผสมไทยจีนดำเนินการไม่ได้ผล รัฐบาลจึงได้ปราบปรามชาวจีนหัวรุนแรงอย่างเฉียบขาด ชาวจีนเหล่านี้จึงหามาตรการตอบโต้ด้วยการแจกใบปลิวให้พ่อค้าคนจีนหยุดทำการค้าทันที ซึ่งใบปลิวภาษาจีนที่ทำขึ้นครั้งนี้เมื่อแปลเป็นไทยแล้วจะได้ความว่า "พี่น้องชาวจีนต่างคำทั้งหลาย เหตุการณ์เฉพาะหน้าบอกเราว่า เวลานี้เป็นวาระสุดท้ายแห่งความเป็นความตายของเราแล้ว โจรไทยได้ใช้วิธีการอันทารุณทำการฆ่าพี่น้องของเราอย่างไรเหตุผล ผู้แปลกล่อมแทรกแซงเข้าไปอยู่ในหมู่ผู้รักชาติของเรา เพื่อก่อวินให้เกิดความปั่นป่วนด้วยวิธีการอย่างเลวทรามทางการเมือง ใช้โอกาสที่กำลังรัฐบาลของเรายังมาไม่ถึงสยาม ทำการปล้นทรัพย์และทำลายชีวิตของพี่น้องเรา

พี่น้องทั้งหลาย เวลาถึงแม้เรายังไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลของเรา เราก็ไม่สามารถนั่งดูความตายอยู่เฉย ๆ ได้ เวลาอันศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ของชนชาวจีนทั้งหมดได้พร้อมใจกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อทำการป้องกันทรัพย์สินสมบัติและชีวิตของพี่น้องเราเตรียมพร้อมที่จะเสียสละทุกอย่างเพื่อต้อนรับเหตุการณ์ทุกอย่าง จนกว่าโจรไทยจะรู้สึกสำนึกตัว จึงหวังว่าพี่น้องของเราทั้งหมดจะเริ่มหยุดทำการค้า แต่วันนี้เป็นต้นไป ห้ามผู้ที่เป็นพลเมืองของจีนทุกคนทำการค้าเพื่อคุ้มครองความตายของพวกโจรไว้ก่อน รอให้รัฐบาลของเราเข้ามาจัดการภายหลัง ถ้าองค์การต่าง ๆ ของเราเริ่มลงมือปฏิบัติการเพื่อ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁷ กระทรวงการต่างประเทศ, บันทึกความเห็นเรื่องกรรมการผสมไทย-จีนหรือกรรมการกรมท่าซ้าย, ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2492, จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถึงนายกรัฐมนตรี, หน้า 6.

*กุส่าเนภาพถายใบปลิวภาษาจีนได้จากภาคผนวก.

ท่านเหตุการณ์แล้ว ควรสนับสนุนโดยพร้อมเพรียงกัน ขออย่าได้นิ่งเฉย

สหสมาคมผู้ส่งครามและสร้างชาติของชาวจีนในสยาม

คณะกรรมการหน่วยที่ 16

(ประทับตรา)

22 กันยายน 2488¹³

เนื่องจากกำลังเจ้าหน้าที่มีไม่มากพอที่จะอารักขาร้านค้าของชาวจีนได้ พ่อค้าชาวจีนจึงต้องอยู่ในภาวะจำยอมและปิดร้านค้าของตนในปลายเดือน กันยายน ซึ่งก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชาวไทยทั่วไปที่ต้องการเครื่องอุปโภคบริโภคที่เคยซื้อจากพ่อค้าจีนเป็นประจำ รัฐบาลจึงต้องขอความร่วมมือภริยานายตำรวจนครบาลทำหน้าที่ขายอาหารต่าง ๆ เช่น การขายหมูแทนพ่อค้า และให้เทศบาลนครกรุงเทพฯ เปิดตลาดนัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหานี้ โดยรัฐบาลไม่กล้าดำเนินการรุนแรงใด ๆ กับการปิดร้านค้าของชาวจีน เพราะรัฐมนตรีส่วนใหญ่ในคณะรัฐบาลถือว่า "กิจการใดควรทำด้วยความยุติธรรมก็ควรทำ เพราะพ่อค้าจีนบางคนทำไปโดยไม่เจตนา ถ้าสามารถหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงได้ ก็ควรที่จะเลี่ยงเสียจะได้ไม่มีการทำให้ผู้สุจริตเดือดร้อน ถ้าเราไม่ผูกศรัทธาขึ้นได้แล้วจะดีมาก"¹⁹

ถึงวันที่ทำความเข้าใจจึงไม่อาจจะเบาบางลงได้ เพราะเมื่อชาวจีนปิดร้านค้า ก็ยิ่งสร้างความโมโหและเดือดดาลแก่ประชาชนคนไทยมากขึ้น การกลุ่มรวมทำร้ายระหว่างบุคคล 2 เชื้อชาติจึงเกิดขึ้นเป็นประจำตลอดมาจนถึงกลางเดือนตุลาคม พ.ศ.

¹³ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, แฟ้มเอกสารแผนก ที่ 33/77 รายงานการเคลื่อนไหวของชนจีนในประเทศไทย, เรื่องใบปลิวหยุดทำการค้า, หน้า 1 - 2.

¹⁹ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ) วันพุธที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2488 "ข้อคิดเห็นของ พลโท ชิด มั่นศิลป์เสนาบดีโยธาธิบดี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม," เรื่องจีนก่อความวุ่นวาย, หน้า 3.

2488 ในขณะที่เดียวกันปัญหาการยิงต่อสู้ระหว่างเจ้าหน้าที่ไทยกับคนจีนก็เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ในกรุงเทพฯ ชาวจีนหัวรุนแรงจึงพยายามที่จะปล่อยข่าวให้ร้ายป้ายสีทางการไทยตลอดมา เพื่อที่จะกดดันให้รัฐบาลจีนเข้าแทรกแซงเหตุการณ์ครั้งนี้ให้ได้ จนกระทั่งสำนักข่าวรอยเตอร์ ได้กระจายข่าวไปรอบโลกเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม ว่า "...เวลานี้ในเมืองไทยมีสมาคมลับ ซึ่งเป็นสมาคมโปรฟาสซิสต์และแอนตี้คอมมิวนิสต์หลายสมาคมแล้ว พวกนี้ใช้เกสตาไปถึง 3 ล้านคนในเมืองไทย ซึ่งเรื่องนี้ผู้สื่อข่าวของจีน 2 คนได้เห็นมาด้วยตาตนเอง และจากการก่อกำเริบหรือเหตุที่แล้ววามีคนจีนตายกว่า 40 คนและบาดเจ็บอีกหลายคน ทหารได้เอารถเกราะและปืนกลวิ่งไล่ยิงชาวจีน นอกจากนี้ยังมีขโมยปล้นทรัพย์สินสมบัติของชายจีนไปด้วย"²⁰

เหตุการณ์ดังกล่าวบานปลายมากยิ่งขึ้น เนื่องจากรัฐบาลจีนได้ประท้วงประเทศไทยอย่างรุนแรงและมีท่าทีที่จะคุกคามประเทศไทยเพิ่มขึ้น คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติในปลายเดือนตุลาคม เพื่อหาทางระงับปัญหานี้อย่างรีบด่วนโดยมีคำสั่งไม่ให้ตำรวจถือปืน และไม่ให้อำนาจแก่สารวัตรผสมควบคุมตำรวจอีกที่หนึ่ง ถ้าหากตำรวจปล้นคนจีนก็ให้ยิงได้เลย²¹ หลังจากนั้นไม่นานนายกรัฐมนตรีก็นำแถลงการณ์เกี่ยวกับการก่อความไม่สงบของชาวจีนในคืนวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2488 ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงของกรมโฆษณาการ (กรมประชาสัมพันธ์)

คำแถลงการณ์เกี่ยวกับจีนก่อความไม่สงบ "ตามที่ข่าวปรากฏหมู่ที่ว่า จีนเป็นจำนวนมาก บางทีนับร้อย ๆ คนหาเหตุก่อกวนทำร้ายคนไทย เพียงคนเดียวสองคนในที่ชุมนุมชน จนคนไทยต้องเสียชีวิตและบาดเจ็บสาหัสไปเป็นจำนวนไม่น้อยนั้น ได้สอบสวน

²⁰ รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ) วันพฤหัสบดีที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.

2488, เรื่องข่าววิทยุรอยเตอร์ วันที่ 17 ตุลาคม 2488, หน้า 3 - 4.

²¹ รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ) วันพฤหัสบดีที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.

2488, เรื่องนายพลจีนจะเข้ามาในประเทศไทย, หน้า 3.

แล้ว ได้ความว่า การที่จีนเข้ากลุ่มรุมทำร้ายไทยนั้น โดยมีข้อหาว่าไทยใช้ธนบัตรปลอมบ้าง ลอบวางเพลิงบ้าง วางยาพิษบ้าง ข้อหาเหล่านี้ไม่มีหลักฐานอะไรเลย เช่น เรื่องที่หาว่าใช้ธนบัตรปลอม ซึ่งข้อเท็จจริงชั้นสอบสวนได้ความว่า หญิงไทยคนหนึ่งได้นำธนบัตรออกใช้ชื่อของที่ร้านจีน จีนเจ้าของร้านหาว่าหญิงนั้นใช้ธนบัตรปลอม แล้วเงินประมาณ 50-60 คนก็กลุ่มรุมกันพาหญิงมีครรภ์นั้นพร้อมด้วยธนบัตรของกลางไปส่งสถานีตำรวจ ระหว่างทาง ได้มีพวกจีนเอาอิฐและวัตถุแข็งอื่น ๆ ขว้างปาหญิงมีครรภ์นั้นถูกศีรษะและร่างกายมีบาดแผลสาหัส แต่ในที่สุดทางการก็พิสูจน์แล้วว่า ธนบัตรของกลางนั้นเป็นธนบัตรแท้ ไม่ใช่ธนบัตรปลอม

ส่วนเรื่องที่ว่าลอบวางเพลิงนั้น หลักฐานอย่างดีที่สุดที่ฝ่ายจีนสามารถแสดงต่อเจ้าหน้าที่ได้มีแค่เพียงรายเดียวเท่านั้น คือตรวจค้นพบน้ำมันก๊าดราคาอยู่บนสังกะสี ส่วนรายอื่น ๆ เพียงแต่คนไทยเดินผ่านไป จีนก็รำระมังแล้วกลุ่มรุมทำร้ายหาว่าลอบวางเพลิงที่สุด เรื่องที่หาว่าวางยาพิษนั้น ทางสอบสวนไม่ไ้หลักฐานสนับสนุนข้อกล่าวหาอย่างใด มีรายหนึ่ง ชายไทยสูงอายุ 2 คน เดินผ่านมาทางถนนพาดสาย คนหนึ่งถือกระเป๋าเดินทางมาควย จีนจำนวนนับร้อยเข้าหอมลอมแยงกระเป๋าмаคน เมื่อพบหอมงสี่คล่า ๆ ก็กล่าวหาทันทีว่าเป็นยาพิษ แล้วกลุ่มรุมทำร้ายจนสลบจมกองเลือดอยู่กับที่ แต่ในที่สุดเมื่อเจ้าหน้าที่พิสูจน์ของกลาง ก็ปรากฏว่าดมสี่คล่า ๆ นั้นเป็นยาเขียวก็ ๆ นี้เอง ข้อหาทางฝ่ายจีนไม่ปรากฏหลักฐานสนับสนุนอยู่ดังนี้ ในทางตรงกันข้าม หลักฐานที่ฝ่ายไทยจะปฏิเสธไม่ได้ก็คือ บาดแผลที่ไทยถูกจีนทำร้ายและศพของคนไทยที่ถูกจีนกลุ่มรุมทำร้ายถึง เสียชีวิต

เหตุเกิดขึ้นดังนี้ ทางราชการรู้สึกสลดใจเป็นอย่างยิ่ง รัฐบาลนี้มั่นนโยบายมาแต่ต้นที่จะสมานมิตรไมตรีระหว่างไทยกับจีน จนถึงกับได้แถลงเปิดเผยเป็นทางการว่า จะมีความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีน ยิ่งกว่านั้นเมื่อเกิดเหตุขึ้นกันที่ถนนเยาวราช และจีนทำการปิดร้านค้าโดยทั่ว ๆ ไปสักเดือนกว่ามานี้ ทางราชการยังได้สั่งดำเนินการโดยลุ่มละม่อม และได้จัดให้มีคณะกรรมการไทยจีนผสมขึ้นเพื่อสอบสวนถึงสาเหตุและหาทางป้องกันมิให้เกิดเหตุขึ้นเช่นนั้นอีก ซึ่งผลก็ได้เห็นประจักษ์แล้ว คือการใช้อาวุธยิงกันได้ระงับสิ้นสุดไปโดยพลัน และจีนก็ได้เปิดร้านค้าขายต่อมาโดยปรกติ

รัฐบาลจึงรู้สึกแปลกใจเป็นอันมากที่มีจีนเหล่าร้ายมาหาเหตุกลุ่มรุมทำร้ายคนไทย
 ชนในหนุ่น ซึ่งไม่เข้าใจว่าในสมัยเมื่อก่อนรัฐบาลคง อภัยวงศ์ ซึ่งชนจีนบนกันนักหนาว่า
 รัฐบาลไทยกตัญญูต่อเขาโดยไม่เป็นขรรมนั้น เหตุใดจึงไม่มีการทำร้ายกันเช่นนี้ และยิ่งกว่า
 นั้น แม้จนมาถึงสมัยที่ญี่ปุ่นครอบครองเมืองไทย ก็หาปรากฏไม่ว่ามีชนจีนคนใดหรือหมู่ใด
 กล่ากอเหตุร้ายทำนองนั้น กลับมาเกิดเหตุร้ายภายหลังที่สงครามได้สิ้นสุดไปแล้ว ในสมัย
 รัฐบาลที่มีนโยบายเป็นมิตรไมตรีกับจีนเช่นทุกวันนี้

รัฐบาลมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อประชาชนพลเมือง ทั้งไทยและจีนที่จะรักษา
 ความสงบเรียบร้อยในประเทศ เมื่อภายหลังที่ได้สั่งดำเนินการ โดยลมนุละม่อมต่อจีนมาไม่
 เป็นผลดังนี้แล้ว รัฐบาลจึงมีความจำเป็นต้องจัดการรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน-
 ประเทศให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ยังไม่ทราบว่าสาเหตุอย่างใดแน่ แต่ถ้าเป็นความจริงดัง
 ที่หนังสือพิมพ์ไทยและจีนบางฉบับกล่าวว่า สาเหตุมาจากจีนกวนเมืองบางคนจะพยายามก่อ
 ให้เกิดความไม่สงบขึ้นในประเทศ เพื่อเป็นทางให้รัฐบาลจีนส่งทหารเข้ามาแทรกแซงดังนี้
 แล้ว ก็เห็นว่าการใช้เล่ห์การเมืองเช่นนี้เป็นความคิดที่ผิด เพราะฝ่ายจีนจะต้องถูกโลก
 ตำหนิว่าเป็นผู้ก่อกวนให้เกิดความไม่สงบ อย่างไรก็ตาม การแทรกแซงย่อมเกิดขึ้นไม่ได้
 เพราะประเทศจีนเป็นประเทศหนึ่งในบรรดาห้าอำนาจของสหประชาชาติ และได้ร่วม
 รับหลักการสหประชาชาติว่า จะไม่ใช้กำลังในการดำเนินประศาสน์นโยบาย ในที่สุดถึงแม้ว่า
 กรณีจะเป็นไปโดยร้ายแรงถึงเพียงนั้นก็ตาม ข้าพเจ้าเชื่ออย่างมั่นใจว่า คนไทยมีสิ่งอันเป็น
 ยอดปรารถนาที่จะต่อสู้ป้องกัน คือ เอกราชและประชาธิปไตย"²²

เมื่อรัฐบาลไทยเพิ่มความเข้มงวดมากยิ่งขึ้นในการรักษาความสงบสุข และ
 ป้องกันปราบปรามไม่ให้ชาวจีนหัวรุนแรงได้มีโอกาสก่อเหตุวุ่นวายขึ้นอีก ตลอดจนการจับกุม

²² รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ) วันเสาร์ที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.
 2488, เรื่องแถลงการณ์เกี่ยวกับจีนก่อความไม่สงบ, หน้า 1 - 3.

คู่มือทั้งไทยจีนอย่างเข้มงวด เหตุการณ์ร้ายต่าง ๆ ก็คอยทุเลาเบาบางลง จนกระทั่งประเทศจีนได้ส่งเอกอัครราชทูตจีนประจำกรุงเทพมหานคร คือ นายหลี่ เทียะเจิง มาเจรจาเปิดสัมพันธทางการทูตกับประเทศไทย ปฏิกริยาความวุ่นวายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากความไม่พึงพอใจทั้งสองฝ่ายก็ได้หมดสิ้นไปในที่สุด

3) การเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการทูตกับประเทศจีน

เนื่องจากประเทศไทยต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อเอาใจและคล้อยตามประเทศมหาอำนาจผู้ชนะสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งได้แก่ สหรัฐอเมริกา, สหภาพโซเวียตรัสเซีย, อังกฤษ, ฝรั่งเศส และจีน เพื่อที่จะให้ประเทศมหาอำนาจเหล่านี้มีมติแนะนำสัมพันธภาพระหว่างชาติ ในการที่จะผลักดันให้ประเทศไทยเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ²³ ในขณะที่เวลานั้นรัฐบาลจีนได้แสดงท่าทีคัดค้านสงครามสงบใหม่ ๆ ที่จะต้องมีพันธสัญญาทางการทูตกับประเทศไทยให้ได้ เพราะรัฐบาลจีนถือว่า "จีนเป็นประเทศแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับความกระทบกระเทือนจากเหตุที่ประเทศไทยเข้าร่วมทำสงครามที่ผ่านมา..."²⁴

รัฐบาลจีนจึงไม่ยอมทิ้งโอกาสที่เหมาะสมภายหลังสงคราม ในการที่จะขอทำสนธิสัญญาไมตรีทางการทูตและให้ความคุ้มครองชาวจีนในประเทศไทย เพราะชาวจีนในประเทศไทยนอกจากจะมีมากกว่าประเทศอื่นใดในโลกแล้ว รัฐบาลจีนยังถือว่าประเทศไทยเป็นชุมพลทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดที่จะช่วยเหลือเมืองแม่ของตนอีกด้วย เพราะในอดีตที่ผ่านมาชาวจีนในประเทศไทยส่งเงินกลับไปยังเมืองจีนมากกว่าชาวจีนในประเทศอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น สถิติรายงานของธนาคารแห่งประเทศจีน (Bank of China) ในปี พ.ศ. 2475 ซึ่งแสดงตัวเลขจำนวนเงินที่ชาวจีนโพ้นทะเลส่งไปยังเมืองแม่ของตน ปรากฏว่า

²³ คี เรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 (พระนคร : แพรวพิทยา, 2510), หน้า 668.

²⁴ หนังสือพิมพ์รายวันไทยใหม่, ปีที่ 15, ฉบับที่ 209 วันพฤหัสบดีที่ 30 สิงหาคม 2488, หน้า 1.

ชาวจีนในประเทศไทยส่งเงินกลับประเทศของตนถึง 50 ล้านเหรียญ ชาวจีนในหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกของฮอลันดา (อินโดนีเซีย) และอาณานิคมของอังกฤษ (มาเลเซียและสิงคโปร์) มีจำนวนเพียง 20 ล้านเหรียญ ชาวจีนในสหรัฐอเมริกาและแคนาดา จำนวน 30 ล้านเหรียญ จากนิลาและเกาะฮาวายเพียง 30 ล้านเหรียญ²⁵

ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2488 รัฐบาลจีนจึงส่งนายเซียว มงซิม เข้าพบนายกรัฐมนตรีเพื่อเจรจาขอเปิดสมาคมจีน-ไทย (Sino-Siamese Society) และทบทวนเรื่องรัฐบาลจีนจะส่งผู้แทนมาเจรจาเปิดความสัมพันธ์ทางการทูต เพื่อรับรองสิทธิและคุ้มครองชาวจีนในประเทศไทย ให้มีฐานะเท่าเทียม (Equal treatment) เท่ากับชนชาติอื่น ๆ ที่มีสนธิสัญญากับประเทศไทย²⁶ หลังจากนั้นไม่นานรัฐบาลจีนได้ส่งนายหลี่ เทียะเจิง เอกอัครราชทูตจีนประจำกรุงเทพมหานคร เป็นผู้แทนที่มีอำนาจเต็มมาเจรจาทำสนธิสัญญากับประเทศไทย

ในการเจรจากรังนั้นถึงแม้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศของไทย จะได้ชี้แจงกับหัวหน้าผู้แทนของจีนว่า ความจริงไม่ต้องมีสนธิสัญญาก็ได้ เพราะคนจีนในไทยก็ได้รับผลประโยชน์อยู่แล้ว อย่างน้อยก็เท่ากับชนชาติต่างดาวอื่นที่มีสนธิสัญญา หรือไม่ก็เท่ากับคนไทยเสียด้วยซ้ำ²⁷ แต่หัวหน้าผู้แทนฝ่ายจีนยังคงยืนยันเจตน์จำนงของรัฐบาลจีนที่จะเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตและมีสนธิสัญญากับประเทศไทยให้ได้

²⁵หนังสือพิมพ์รายวันไทยใหม่, ฉบับที่ 2, ปีที่ 3, วันจันทร์ที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2475, หน้า 2.

²⁶รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ) วันจันทร์ที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2488, เรื่องจีนส่งทูตมา, หน้า 1.

²⁷ชาตรี ฤทธิชารมภ์, "นโยบายต่างประเทศของไทย (2488-2497)" (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกต่างประเทศและการทูต บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511), (อัสสาเนา), หน้า 71.

ดังนั้น นโยบายของรัฐบาลไทยในอดีตที่พยายามประวิงเวลาตลอดมา ในการไม่ยินยอมทำ ความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศจีนจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปทันที.

ภายหลังจากที่ได้มีการเจรจาปัญหาความสัมพันธ์ทางการทูตขั้นปกติของประเทศทั้งสองแล้ว ต่อมาสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีระหว่าง ราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐจีน (Treaty of Amity between the Kingdom of Siam and the Republic of China) ได้มีการลงนามกันที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2489 สนธิสัญญานี้มีอยู่ 10 ข้อด้วยกัน ซึ่งแต่ละข้อมีสาระสำคัญคือ

- 1) ประเทศทั้งสองจะดำรงมิตรภาพที่มีต่อกันตลอดไป
- 2) ประเทศทั้งสองมีสิทธิที่จะส่งผู้แทนทางการทูตของตนไปประจำอยู่ในอีกประเทศหนึ่ง โดยผู้แทนทางการทูตของแต่ละประเทศจะได้รับเอกสิทธิและการคุ้มครองทางการทูต ตามกฎเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งได้ปฏิบัติกันทั่วไป
- 3) ประเทศผู้ทำสัญญามีสิทธิที่จะตั้งกงสุลและส่งพนักงานกงสุลไปประจำตามท้องถิ่นในอีกประเทศหนึ่งได้ ทั้งนี้ โดยการตกลงร่วมกันและจะต้องได้รับอนุมัติจากเจ้าของประเทศเสียก่อน แต่เจ้าพนักงานกงสุลของแต่ละประเทศจะเป็นบุคคลที่แต่งตั้งมาจากพ่อค้าหรือนักธุรกิจไม่ได้
- 4) พลเมืองของประเทศผู้สัญญามีสิทธิเสรีภาพที่จะเดินทาง เข้าออกในอีกประเทศหนึ่ง โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขของเจ้าของประเทศที่ปฏิบัติต่อกันต่างต่างชาติอื่น ๆ
- 5) พลเมืองของประเทศผู้สัญญาจะได้รับความคุ้มครองในชีวิตและทรัพย์สิน และได้รับการปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับอย่างเดียวกับพลเมืองของเจ้าของประเทศนั้น
- 6) พลเมืองของประเทศผู้สัญญามีสิทธิที่จะเดินทาง ตั้งถิ่นฐานที่อยู่ และประกอบ การค้าและอุตสาหกรรม ตลอดจนมีสิทธิที่จะครอบครอง เช่า ยึดถือ และจำหน่ายสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ทุกชนิดภายในอาณาเขตของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายที่ประเทศนั้นปฏิบัติกับพลเมืองของประเทศอื่น ๆ นอกจากนั้นพลเมืองของประเทศผู้สัญญายังมีสิทธิเสรีภาพที่จะตั้งโรงเรียน ตั้งสมาคม ดำเนินกิจการทางศาสนา และวัฒนธรรมของตน โดยอยู่ภายใต้กฎหมายและข้อบังคับของเจ้าของประเทศที่ตนเข้าไป

พำนักอยู่

7) ประเทศทั้งสองจะอาศัยหลักกฎหมายระหว่างประเทศเป็นบรรทัดฐานต่อการมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

8) ประเทศทั้งสองจะทำสนธิสัญญาการพาณิชย์และเดินเรือในโอกาสต่อไปโดยเร็วที่สุด

9) สนธิสัญญาครั้งนี้ เขียนเป็นภาษาไทย, ภาษาจีน และภาษาอังกฤษ ถ้าหากมีความขัดแย้งกันในเรื่องตีความหมายจะอาศัยฉบับภาษาอังกฤษเป็นบรรทัดฐาน

10) เมื่อสนธิสัญญานี้ขึ้นานถึงสิบปีแล้ว ประเทศใดประเทศหนึ่งสามารถบอกเลิกสัญญาได้ แต่ต้องบอกประเทศคู่สัญญาล่วงหน้าสิบสอง เดือน*

ในวันเดียวกันที่มีการลงนามในสนธิสัญญาระหว่างผู้แทนของประเทศทั้งสองแล้ว ก็ยังมีการทำบันทึกแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อยืนยันความเข้าใจเพิ่มเติมของสนธิสัญญาในเรื่องต่อไปนี้

1) บทกำหนดซึ่งอยู่ในสนธิสัญญาดังกล่าว จะไม่กระทบกระเทือน ไซแทนหรือแก้ไขกฎหมายและข้อบังคับใด ๆ ว่าด้วยการแปลงชาติ การอพยพเข้าเมืองและความสงบเรียบร้อยสาธารณะซึ่งให้อยู่ หรือจะได้ตราขึ้นในอาณาเขตแห่งอำครภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดด้วยประการใด ๆ ถ้าหากว่าไม่เป็นวิธีการเลือกปฏิบัติซึ่งมุ่งกระทำเฉพาะต่อคนชาติแห่งภาคีอีกฝ่ายหนึ่ง

2) ในส่วนที่เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดิน สิทธิซึ่งคนแห่งอำครภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในอาณาเขตของอีกฝ่ายหนึ่งได้มาตามกฎหมายและข้อบังคับในอาณาเขตดังกล่าวนี้ อยู่แล้ว ในเมื่อเริ่มใช้สนธิสัญญานี้จะได้เป็นที่คุ้มเกรง ในกรณีการเวนคืน จะใช้ค่าทำขวัญให้ ซึ่งเป็นการอนุเคราะห์ที่ไม่น้อยกว่าที่ใช้แก่คนชาติแห่งภาคีอีกฝ่ายหนึ่ง หรือคนชาติแห่ง

* รายละเอียดของสนธิสัญญานี้ทั้งหมดคงได้จากภาคผนวก.

ประเทศอื่นใด²⁸

หลังจากที่ประเทศทั้งสองได้ให้สัตยาบันแล้ว สนธิสัญญาฉบับนี้ก็ได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการต่อมา ประเทศจีนก็ได้แต่งตั้งให้นายหลี่ เทียะเจิง เป็นเอกอัครราชทูตคนแรกประจำประเทศไทย ส่วนเอกอัครราชทูตไทยคนแรกที่ประจำประเทศจีน คือนายสงวน ตุลารักษ์ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาชาวจีนต่างก็ได้รับสิทธิคุ้มครองจากสนธิสัญญาฉบับนี้ และรัฐบาลไทยต้องเปลี่ยนแปลงท่าทีและนโยบายเกี่ยวกับชาวจีนเพื่อให้สอดคล้องกับสัมพันธภาพที่ประเทศทั้งสองมีต่อกัน รัฐบาลไทยจึงต้องประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติและกฎหมายบางฉบับที่เป็นปฏิปักษ์กับสนธิสัญญาฉบับนี้ ซึ่งได้แก่

- 1) พระราชบัญญัติว่าด้วยน้ำมันเชื้อเพลิง พุทธศักราช 2481²⁹
- 2) พระราชบัญญัติลงโทษผู้กระทำการต่อต้านการดำเนินการสงครามของญี่ปุ่น พุทธศักราช 2489³⁰
- 3) พระราชบัญญัติมอบอำนาจให้รัฐบาลในภาวะคับขัน พุทธศักราช 2484
พระราชบัญญัติมอบอำนาจให้รัฐบาลในภาวะคับขัน (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2484
พระราชบัญญัติมอบอำนาจให้รัฐบาลในภาวะคับขัน ฉบับที่ 3 พุทธศักราช 2485 และ
พระราชบัญญัติมอบอำนาจให้รัฐบาลในภาวะคับขัน (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2486
- 4) พระราชบัญญัติว่าด้วยชนศัตรูและทรัพย์สินของชนศัตรู พุทธศักราช 2485

²⁸"คำแปลจกหมายของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ถึงนายหลี่ เทียะเจิง และคำแปลจกหมายของนายหลี่ เทียะเจิง ถึง ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช," ราชกิจจานุเบกษา, ตอนที่ 20, เล่ม 63, ลงวันที่ 5 เมษายน 2489, หน้า 170 - 173.

²⁹"พระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายว่าด้วยน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2489," ราชกิจจานุเบกษา (แผนกกฎหมาย), ตอนที่ 28, เล่ม 63, ลงวันที่ 1 เมษายน 2489, หน้า 131.

³⁰"พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการต่อต้านการดำเนินการสงครามของญี่ปุ่น พุทธศักราช 2489," ราชกิจจานุเบกษา (แผนกกฎหมาย), ตอนที่ 25, เล่ม 63, ลงวันที่ 30 เมษายน 2489, หน้า 237.

พระราชบัญญัติว่าด้วยชนศัตรูและทรัพย์สินของชนศัตรู (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485

พระราชบัญญัติว่าด้วยชนศัตรูและทรัพย์สินของชนศัตรู (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2485

5) พระราชบัญญัติให้อำนาจในการป้องกันประเทศ พุทธศักราช 2487

6) พระราชบัญญัติกักกุ่มผู้เป็นภัยแก่ชาติในภาวะคับขัน พุทธศักราช 2488³¹

7) พระราชบัญญัติเกลือ พุทธศักราช 2481³²

4) นโยบายรัฐบาลไทยที่มีต่อชาวจีนภายหลังที่มีสนธิสัญญาทางการทูตกับประเทศจีน

หลังจากที่ประเทศไทยและประเทศจีนมีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันแล้ว รัฐบาลไทยก็ยังคงดำเนินนโยบายควบคุมปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชาวจีนตลอดมา โดยรัฐบาลยึดหลักสำคัญในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับชาวจีนว่า "ถ้าไม่มีกีดกัน (Discrimination) แล้ว เป็นใช้ได้"³³ สำหรับนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่มีต่อปัญหาชาวจีนในระยะนี้มีอยู่หลายเรื่องด้วยกัน คือ

1) การควบคุมการค้าข้าว

2) การกำหนดโควตาเข้าเมืองของคนจีน

31 "บัญชีต่อท้ายพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายบางฉบับซึ่งใช้บังคับในภาวะคับขัน พุทธศักราช 2489," ราชกิจจานุเบกษา (แผนกกฎหมาย), ตอนที่ 29, เล่ม 63, ลงวันที่ 9 พฤษภาคม 2489, หน้า 281.

32 "พระราชบัญญัติยกเลิกพระราชบัญญัติเกลือ พุทธศักราช 2481 พุทธศักราช 2489," ราชกิจจานุเบกษา (แผนกกฎหมาย), ตอนที่ 73, เล่ม 63, ลงวันที่ 12 พฤศจิกายน 2489, หน้า 564.

33 รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 86/2490, วันศุกร์ที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2490," ข้อเสนอเรื่องหลักการปฏิบัตินโยบายชาวจีน ของพลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี," เรื่องไทยจีน," หน้า 2.

3) ปัญหาเรื่องโรงเรียนจีน

4) การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนในประเทศไทย

4.1) การควบคุมค่าข้าวของชาวจีน

ปัญหาเรื่องข้าวได้กลายเป็นปัญหาสำคัญอีกปัญหาหนึ่งของรัฐบาล เพราะหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบ ประเทศอังกฤษต้องการที่จะลงโทษประเทศไทย และไม่ยินยอมที่จะประกาศเลิกสถานะสงครามกับไทย แต่ในที่สุดก็สามารถตกลงยอมกันได้ โดยรัฐบาลไทยต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่ประเทศอังกฤษด้วยการส่งข้าวจำนวน 1.5 ล้านตัน ให้แก่อังกฤษตามราคาที่ได้ตกลงกัน ในราคาตันละ 1210 ปอนด์สเตอร์ลิง ซึ่งเป็นราคาที่ถูกลงกว่าราคาท้องตลาดโลกมาก³⁴

ปัญหาสำคัญของประเทศไทยคือการส่งข้าวให้อังกฤษตามกำหนดเวลาในราคาที่ไม่เป็นธรรม และต้องป้องกันไม่ให้เกิดการขาดแคลนข้าวภายในประเทศอีกด้วย แต่เนื่องจากบริษัทข้าวไทยจำกัด ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจที่เคยมีบทบาททางด้านนี้ของประเทศในสมัยสงคราม ถูกทำลายอิทธิพลลงจากแรงกดดันของการเมืองระหว่างประเทศในตอนหลัง ดังนั้นการผูกขาดในการค้าข้าวออกนอกประเทศจึงตกอยู่ในกำมือของพ่อค้าจีน ซึ่งร่วมมือกับพ่อค้าชาวยุโรปอีกทอดหนึ่ง โดยพ่อค้าชาวจีนดำเนินการเป็นตัวแทนค้าข้าวในประเทศไทยให้กับพ่อค้าชาวยุโรป ด้วยวิธีการส่งข้าวสารคุณภาพเลวปนไปกับข้าวสารคุณภาพดีให้แก่กองการค้าสหประชาชาติ นอกจากนี้พ่อค้าชาวจีนยังทำการลักลอบค้าข้าวสารออกนอกประเทศตลอดเวลา³⁵ จึงทำให้เกิดการขาดแคลนข้าวบริโภคภายในประเทศ ตลอดจนการกักตุนสินค้าข้าวอีกด้วย

³⁴T.H. Silcock, The Economic Development of Thai Agriculture (Canberra: The Australian National University Press, 1970), p. 50.

³⁵Ibid., p. 184.

รัฐบาลจึงต้องดำเนินการควบคุมบทบาทของพ่อค้าชาวชาวจีนทันที โดยการตั้ง
องค์การกลางควบคุมการจัดซื้อและจำหน่ายข้าว เพื่อไม่ให้พ่อค้าชาวชาวจีนเอาเปรียบ
ประเทศไทย ทั้งทางด้านการค้าข้าวภายในและการค้าข้าวกับต่างประเทศ³⁶ นอกจากนี้
รัฐบาลยังได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสำรวจและห้ามกักกันข้าว พุทธศักราช 2489
และพระราชบัญญัติการค้าข้าว พุทธศักราช 2489 ขึ้นมาอีก 2 ฉบับ พร้อมด้วยการ
ประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันการค้ำกำไรเกินควร ขึ้นมาอีก 1 ฉบับ เพื่อควบคุมการค้า
ข้าว

4.1.1 พระราชบัญญัติสำรวจและห้ามกักกันข้าว พุทธศักราช 2489

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการควบคุมการจัดซื้อและจำหน่ายข้าวของ
ทางราชการ ในการประกาศกำหนดให้ท้องที่ใดท้องที่หนึ่งทั่วพระราชอาณาจักร เป็นเขต
หวงห้ามกักกันข้าวและห้ามมิให้ผู้ใดขนย้ายข้าวออกนอกเขต นอกจากผู้ที่ได้รับหนังสือ
อนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือคณะกรรมการควบคุมฯ จึงจะได้รับการยกเว้น
นอกจากนี้แล้วพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังห้ามมิให้ผู้ใดครอบครองข้าวเปลือกในครัวเรือนของ
คนเกินห้าเกวียนหลวง และข้าวอื่น ๆ นอกจากข้าวเปลือกไม่เกินหนึ่งพันกิโลกรัม ถ้า
หากผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติเหล่านี้จะมีความผิดระวางโทษปรับถึงหนึ่งหมื่นบาท หรือจำคุกไม่
เกินสิบปี หรือทั้งจำคุกและปรับ³⁷

³⁶ รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ), วันจันทร์ที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.
2488, เรื่องขอทราบนโยบายเกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการองค์การกลาง
ควบคุมการจัดซื้อและจำหน่ายข้าว, หน้า 35.

³⁷ "พระราชบัญญัติสำรวจและห้ามกักกันข้าว พุทธศักราช 2489," ราชกิจจา-
นุเบกษา (แผนกกฎหมาย), เล่ม 63, ภาค 1, ตอนที่ 14, ลงวันที่ 12 มีนาคม
2489, หน้า 101 - 103, มาตรา 5, มาตรา 10 และมาตรา 13.

4.1.2 พระราชบัญญัติการค้าข้าว พุทธศักราช 2489 ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้รัฐบาลมีอำนาจที่จะกำหนดราคาสูงสุดของข้าวภายในราชอาณาจักร เพื่อห้ามมิให้มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนข้าว เกินกว่าราคาที่คณะกรรมการกำหนดขึ้น นอกจากนี้พนักงานเจ้าหน้าที่ยังมีอำนาจออกคำสั่งให้พ่อค้าข้าวแจ้งปริมาณและสถานที่เก็บข้าว การห้ามโยกย้ายข้าวจากสถานที่เก็บหรือเปลี่ยนแปลงสภาพข้าว เว้นแต่จะได้รับหนังสืออนุญาต และการออกคำสั่งให้พ่อค้าข้าวขายข้าวให้แก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดตามราคาและปริมาณที่คณะกรรมการกำหนดขึ้น³⁸

4.1.3 พระราชบัญญัติป้องกันการการค้ากำไรเกินควร พุทธศักราช 2490 เนื่องจากภาวะการขาดแคลนข้าวในประเทศทำให้ราคาสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคอื่น ๆ พลอยตีบตัวมีราคาสูงเพิ่มขึ้นมาก ทั้งนี้เนื่องจากการกักตุนและการค้ากำไรเกินควรของพ่อค้าชาวจีนเป็นต้นเหตุ รัฐบาลจึงต้องประกาศใช้ พ.ร.บ. ฉบับนี้ขึ้นมาอีกฉบับหนึ่ง เพื่อป้องกันและปราบปรามไม่ให้พ่อค้าชาวจีนเอาเปรียบคนไทยมากเกินควร โดยรัฐบาลได้แก้ไขปรับปรุง พ.ร.บ. ป้องกันการค้ากำไรเกินควรฉบับก่อน ๆ แล้วขยายบทลงโทษและอำนาจของเจ้าพนักงานให้มียุทธวิธีมากขึ้น เช่น ตาม พ.ร.บ. ฉบับนี้คณะกรรมการป้องกันการการค้ากำไรเกินควรมีอำนาจที่จะกำหนดราคาสูงสุดของสินค้าต่าง ๆ ได้ทุกประเภท ทั้งการขายส่งและขายปลีก ตลอดจนการบังคับให้พ่อค้ามีส่วนร่วมการซื้อ การขาย และวางเงื่อนไขซื้อขายสินค้าต่าง ๆ³⁹

³⁸ "พระราชบัญญัติการค้าข้าว พุทธศักราช 2489," ราชกิจจานุเบกษา (แผนกกฎหมาย), ตอนที่ 29, เล่ม 63, ลงวันที่ 9 พฤษภาคม 2489, หน้า 299, มาตรา 8.

³⁹ "พระราชบัญญัติป้องกันการการค้ากำไรเกินควร พุทธศักราช 2490," ราชกิจจานุเบกษา (แผนกกฎหมาย), เล่ม 64, ตอนที่ 38, ลงวันที่ 23 สิงหาคม 2490, หน้า 12 - 15, มาตรา 3 และมาตรา 8.

หลังจากที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติทั้งสามฉบับนั้นแล้ว ปัญหาการค้าขายทั้งภายในประเทศและการค้าขายระหว่างประเทศก็ค่อยคลี่คลายดีขึ้นเรื่อย ๆ กว่าในสมัยแรกที่ยังไม่ได้มีการควบคุมพ่อค้าชาวต่างชาติอย่างจริงจัง นอกจากนี้รัฐบาลยังได้รับความร่วมมือจากพ่อค้าชาวจีนและเจ้าของโรงสีชาวไทยบางคนที่ไม่เห็นด้วยกับพ่อค้าชาวจีนอื่น ๆ ที่เอาเปรียบประเทศไทย⁴⁰ จึงทำให้ปัญหาเรื่องข้าวของประเทศกลับคืนเป็นปกติในเวลาต่อมา

4.2) การกำหนดโควตาเข้าเมืองของคนจีน

เนื่องจากในระหว่างปี พ.ศ. 2488-2489 ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสงบลงได้เพียงปีเดียว ชาวจีนต่างก้าวไค้พยพเข้ามาในประเทศไทยมากเป็นประวัติการกว่า 170,000 คน⁴¹ โดยที่ชาวจีนเหล่านั้นต้องการที่จะทำมาหากินในประเทศไทย เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการเผชิญภัยสงครามซึ่งกำลังรุมพุ่งกันอย่างรุนแรงระหว่างทหารของรัฐบาลจีนก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์ประเทศจีน ชาวจีนเหล่านั้นไม่อาจที่จะทนการบังคับเกณฑ์ทหารของทั้งสอง ซึ่งบังคับกับเกณฑ์ผู้ชายที่มีอายุระหว่าง 18 ปีถึง 40 ปีเข้าเป็นกองทัพของพวกตน เพื่อรุมพุ่งชิงอำนาจทางการเมืองในประเทศจีน⁴²

⁴⁰ รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 66/2490, วันจันทร์ที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2490, ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องจีน, หน้า 11.

⁴¹ N.A. Simoniya, Overseas Chinese in Southeast Asia.. A Runian Study (Ithaca; New York: Translated by U.S. Joint Publications, Research Service, Cornell University, 1961), p. 27.

⁴² หนังสือพิมพ์รายวันไทยใหม่, ปีที่ 17, ฉบับ 70, วันพุธที่ 26 กุมภาพันธ์, พ.ศ. 2490, หน้า 1.

ในขณะนั้นนอกจากประเทศไทยจะเป็นเมืองสงบและอุดมสมบูรณ์แล้ว ค้ากรรมนิยมคนเข้าเมืองและคนต่างด้าวที่เคยเก็บกันมาในอดีตก็ยังไม่มี การเปลี่ยนแปลงอัตราใหม่แต่ประการใด ภาวะเงินเฟ้อหลังสงครามจึงทำให้ค่าเงินบาทถูกลงกว่าเดิมมาก เหตุผลเหล่านี้จึงเป็นสิ่งจูงใจชักนำให้ชาวจีนอพยพมาอยู่ในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นอย่างน่าวิคก⁴³

จากการหลั่งไหลเข้ามาของชาวจีนเป็นจำนวนมากมายในช่วงนั้นจึงทำให้ปริมาณจำนวนชาวจีนในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2490 เพิ่มขึ้นจนน่าทึ่งยิ่ง เพราะสถิติที่ได้จากการสำรวจสำมะโนประชากรของรัฐบาลที่ทำขึ้นเองในปี พ.ศ. 2490 มีจำนวนชาวจีนในประเทศไทยถึง 2,124,000 คน ซึ่งมีอัตราเป็นร้อยละสิบสองของจำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศไทยในขณะนั้น ซึ่งมีอยู่ประมาณ 17,643,000 คนเท่านั้น⁴⁴

เมื่อรัฐบาลได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศจีนเรียบร้อยแล้ว รัฐบาลจึงได้หยิบยกปัญหาการกำหนดโควตาเข้าเมืองของคนจีนขึ้นมาพิจารณาอย่างรีบด่วน เพราะการกำหนดโควตาเข้าเมืองนี้ รัฐบาลสามารถจะกระทำขึ้นได้โดยอาศัยพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2480 มาตรา 21 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดจำนวนคนต่างด้าวสัญชาติใดหรือจำนวนใด ซึ่งจะเข้ามาในราชอาณาจักร ในระยะเวลาใด เป็นจำนวนชายหญิงเท่าใด เมื่อได้ประกาศแล้ว ห้ามมิให้คนต่างด้าวเข้ามาในราชอาณาจักรเกินจำนวนที่ได้กำหนดไว้ในประกาศนั้น⁴⁵ แต่เนื่องจากปัญหานี้กระทบกระเทือนชาวจีนโดยตรง

⁴³ Ibid.

⁴⁴ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ, การวิจัยเรื่องปัญหาคนจีนในประเทศไทย (พระนคร : (เอกสารอักษราเนา), สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ, 2503), หน้า 21.

⁴⁵ เสถียร ลายลักษณ์, (รวบรวม) "พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2480," ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 50 (ภาค 2) (พระนคร : โรงพิมพ์เคดีเม็ด, 2482), หน้า 1022 - 1023.

รัฐบาลจึงต้องเปิดเจรจากับสถานทูตจีนในกรุงเทพฯ ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2489

การเจรจาระหว่างรัฐบาลไทยกับจีนเพื่อกำหนดจำนวนโควตาเข้าเมือง หน้าที่ที่รัฐบาลไทยเปิดเจรจากับเอกอัครราชทูตจีนประจำกรุงเทพฯ เพื่อกำหนดโควตาเข้าเมืองของคนจีน นายหลี่เหียะเจิง เอกอัครราชทูตของจีนได้พยายามบายเบี่ยงปัญหานี้ โดยนายหลี่เหียะเจิง ได้แจ้งแก่นายคิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยในขณะนั้นว่า ถ้าหากรัฐบาลไทยจะพูดเรื่องโควตาจีนเข้าเมืองกับตัวเอกอัครราชทูตเอง เอกอัครราชทูตจีนก็ไม่ขัดข้อง แต่ชาวจีนในประเทศไทยได้บีบบังคับสถานทูตจีนในเรื่องนี้ เอกอัครราชทูตจีนจึงขอให้นายสงวน ตุลารักษ์ เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศจีนไปเจรจาง้างกับรัฐบาลของเขาเองดีกว่า⁴⁶

แต่รัฐบาลไทยก็เข้าใจปัญหาเรื่องนี้ดี จึงไม่ยินยอมที่จะปล่อยให้พลัดพลายเลยปัญหา เพราะถ้าหากชานานไปจะถูกตำหนิได้ว่าไม่รักษานโยบายของประเทศไทย รัฐบาลจึงยืนยันที่จะเจรจาเพื่อปฏิบัติตามสนธิสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้ได้⁴⁷ ต่อมารัฐบาลจึงได้ตกลงกำหนดโควตาคนจีนเข้าเมืองปีละ 10,000 คน โดยยึดสถิติตัวเลขชาวจีนเข้าเมืองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470 ถึง พ.ศ. 2484 เป็นเกณฑ์ในการหาค่าเฉลี่ยกำหนดโควตาชาวจีนเข้าเมือง และได้แจ้งให้สถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยทราบว่ารัฐบาลจะประกาศกำหนดโควตานั้น ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ต่อมาสถานทูตจีนได้ขัดแย้งปัญหาการกำหนดโควตานั้นกับรัฐบาลไทย โดยสถานทูตจีนถือว่าตัวเลขจำนวนไม่เป็นธรรมต่อชาวจีน เนื่องจากรัฐบาลไทยเอาสถิติในทอนสงครามเข้าไปคิดด้วย

⁴⁶ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 40/2489 วันพุธที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2489, เรื่องการเจรจาระหว่างทูตจีนกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเรื่องโควตาจีนเข้าเมือง, หน้า 11.

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

ซึ่งปัญหานี้รัฐบาลจีนจะไม่ยอมรับโดยเด็ดขาด เอกอัครราชทูตจีนต้องการให้รัฐบาลไทย กำหนดโควตาชาวจีน โดยยึดถือเอาสถิติชาวจีนเข้าประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2460 ถึงปี พ.ศ. 2479 เป็นเกณฑ์ในการกำหนดอัตราโควตาเข้าเมืองของคนจีน ซึ่งควรจะ เป็นจำนวนปีละ 18,000 คน แต่รัฐบาลจีนยินยอมตกลงลดจำนวนคนจีนเข้าเมืองลงมา ให้รัฐบาลไทยได้เพียงปีละ 14,000 คน⁴⁸

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยไม่ยอมผ่อนปรนตามข้อเรียกร้องของฝ่ายจีนใน เรื่องนี้ เพราะรัฐบาลถือว่าปัญหาการกำหนดโควตาเข้าเมืองคนจีนไม่ใช่ เรื่องที่จะต้อง ตอรองกัน จึงยังคงยืนยันตัวเลขเดิมที่จะนำมาใช้กำหนดโควตาชาวจีนเข้าประเทศไทย แต่รัฐบาลไทยยินยอมที่จะผ่อนผันให้พวก non-immigrant และพวก non-quota แก่ พวกครูจีนในโรงเรียนชั้นประถมและมัธยมซึ่ง รัฐบาลจีนขอให้อยู่นอกเหนือหลักเกณฑ์โควตา นี้⁴⁹

ต่อมารัฐบาลจึงได้ประกาศกำหนดโควตาคนจีนเข้าเมืองได้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2490 โดยกำหนดให้คนจีนเข้าเมืองได้ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2490 รวมเวลาเพียง 8 เดือน ได้ไม่เกิน 10,000 คน⁵⁰ในปี พ.ศ. 2491 รัฐบาลยังคงกำหนดโควตาชาวจีนเข้าเมืองเท่ากับปี 2490 คือกำหนดโควตาให้ชาวจีนเข้าประเทศไทยได้ปีละไม่เกิน 10,000 คน ส่วน

⁴⁸ รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 98/2490, วันศุกร์ที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2490, เรื่องปัญหาเกี่ยวกับคนจีนเข้าเมืองและการประกาศกำหนดจำนวนเข้า เมือง, หน้า 8.

⁴⁹ รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 100/2490, วันอังคารที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2490, เรื่องการกำหนดจำนวนจีนเข้าเมือง, หน้า 3.

⁵⁰ รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 102/2490, วันอังคารที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2490, เรื่องประกาศโควตาจีนเข้าเมือง, หน้า 27.

ชาวต่างศาชาอื่น ๆ เข้ามาได้ไม่เกินชาติละ 200 คน⁵¹

4.3) นโยบายเกี่ยวกับโรงเรียนจีน

ปัญหาการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับโรงเรียนจีน ได้เป็นปัญหาที่สำคัญอีก
ปัญหาหนึ่ง ภายหลังจากได้มีการทำสนธิสัญญากับประเทศจีน เพราะนับตั้งแต่ได้
มีการเซ็นสนธิสัญญากัน โดยรัฐบาลไทยยินยอมให้ชาวจีนได้รับสิทธิต่าง ๆ ที่เคยได้
มาก่อนปี พ.ศ. 2481 โรงเรียนจีน ก็ได้ตั้ง ขึ้นมามากมายราวคอกเห็ด เช่น ในปี
พ.ศ. 2489 มีโรงเรียนจีนถึง 600 โรงเรียน แต่จำนวนโรงเรียนเหล่านี้เป็นโรงเรียน
ที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายเพียง 38 โรงเรียนเท่านั้น⁵² นอกจากนั้นในเดือน
พฤศจิกายน พ.ศ. 2489 นายหลี่ เทียะเจิง เอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยยัง
ประกาศว่า รัฐบาลจีนมีแผนการที่จะขยายการศึกษาของชาวจีนต่อไปอีก โดยจะจัดระบบ
การศึกษาของโรงเรียนจีนในประเทศไทยขึ้นมาใหม่ และให้เจ้าหน้าที่แผนกวัฒนธรรม
ของสถานเอกอัครราชทูตจีนเป็นผู้ควบคุมการศึกษาภาษาจีนทั้งหมด และรัฐบาลจีนยังคำริ
ที่จะตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูและตั้งมหาวิทยาลัยสอนภาษาจีนเพื่ออบรมสั่งสอนชาวจีนใน
ประเทศไทยอีกด้วย⁵³

รัฐบาลไทยจึงตระหนักดีว่า ปัญหาโรงเรียนและการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทย
ได้ ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองอีกครั้งหนึ่ง รัฐบาลจึงต้องดำเนินนโยบายเกี่ยวกับ

⁵¹ รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 13/2491, วันศุกร์ที่ 2 มกราคม
พ.ศ. 2491, เรื่องการกำหนดโควตาจีนเข้าเมือง, หน้า 1 - 2.

⁵² เทพย์ ชีร์จันทรานนท์, "วิเคราะห์วิธีการและปัญหาของการควบคุมคนต่าง
ศาชาในประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง, บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515) (อักษำเนา), หน้า 38.

⁵³ ชาตรี ฤทธารมณ, เรื่องเดิม, หน้า 74 - 75.

โรงเรียนจีนอย่างรอบคอบและระมัดระวังยิ่ง เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับประเทศชาติ

ต่อมาไม่นานภายหลังจากที่สถานทูตจีนเปิดดำเนินการแล้ว สถานทูตจีนได้ส่ง นายอู๋ยวงซุน เลขาธิการเอก ตำแหน่งหัวหน้าองค์การวัฒนธรรมและการศึกษา ของสถานทูตจีนประจำประเทศไทย เข้าพบเจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการเพื่อขอเปิดเจรจาดำเนินการควบคุมการศึกษาของชาวจีนทันที โดยให้เหตุผลว่าเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาของชาวจีนโพ้นทะเล ซึ่งประเทศจีนได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2484 เพราะกฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติไว้ว่า

- 1) โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของชาวจีนนอกประเทศ จะต้องปฏิบัติตามนโยบายการศึกษาของประเทศจีนและตามแนวหลักการสามัญศึกษาที่ประเทศจีนกำลังใช้อยู่ ทั้งยังต้องปลูกฝังความสำนึกในเรื่องชาติจีน
- 2) โรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาของชาวจีนโพ้นทะเล จัดตั้งอยู่ภายใต้การควบคุมและแนะนำของเจ้าหน้าที่แห่งสถานทูตจีน ผู้ควบคุมท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการจีน และคณะกรรมการธุรกิจชาวจีนโพ้นทะเลจัดส่งไปสำรวจหรือส่งไปจัดการศึกษาของชาวจีนโพ้นทะเลนั้น
- 3) เงินค่าใช้จ่ายของโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาของจีนโพ้นทะเล ให้ผู้จัดตั้งพิจารณาความเหมาะสมของท้องถิ่นนั้น และจัดหาเองตามรายการที่กำหนดต่อไปนี้ 1) เก็บจากภาษีเงินได้ของภาษีร้านค้า 2) เก็บจากเงินบำรุงในด้านสินค้าต่าง ๆ
- 4) หลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของชาวจีนโพ้นทะเล จัดตั้งปฏิบัติตามมาตรฐานที่กระทรวงศึกษาธิการวางไว้ แต่เพื่อความเหมาะสมแก่ลักษณะพิเศษของท้องถิ่น ทางโรงเรียนอาจยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการธุรกิจจีนนอกประเทศกับกระทรวงศึกษาธิการของจีน เพื่อร่วมพิจารณา-

อนุมัติให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง⁵⁴

ด้วยเหตุผลนี้เอง นายอุยงาชุน จึงยื่นบันทึกขอเรียกร้องต่อกระทรวงศึกษาธิการ
ต่อไป

- 1) ชาวจีนควรมีสิทธิเสรีภาพในการจัดตั้งโรงเรียนเพื่อให้การศึกษาแก่บุตรหลานของตน
- 2) ครูใหญ่และครูโรงเรียนจีน เมื่อได้รับการพิจารณาอนุมัติจากสถานเอกอัครราชทูตจีนแล้ว ควรให้ทำการได้ในตำแหน่งนั้น ๆ สำหรับครูที่ไม่มีหน้าที่สอนวิชาเกี่ยวกับภาษาไทย ไม่ควรกำหนดต้องมีความรู้ในภาษาไทย
- 3) ในโรงเรียนประถมศึกษาจะสอนวิชาภาษาจีน ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์จีนด้วยภาษาจีน และจะสอนสัปดาห์ละไม่ต่ำกว่า 12 ชั่วโมง ส่วนวิชาอื่น ๆ (นอกจากภาษาไทย, ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ไทย) ผู้สอนจะสอนด้วยวิชาภาษาจีนหรือไทยก็ได้
- 4) แบบเรียนวิชาภาษาจีน เมื่อกระทรวงศึกษาธิการจีนอนุมัติแล้ว ฝ่ายไทยไม่จำเป็นต้องพิจารณา
- 5) ฝ่ายไทยจะต้องมอบคืนสถานที่และเครื่องใช้ในโรงเรียนที่ถูกสิ่งบิคสมัยก่อนและที่ไคยคไคยมิไค
- 6) ไทยควรให้เงินช่วยเหลือการประถมศึกษาที่เก็บจากภาษาชาวจีนอุดหนุนโรงเรียนจีน⁵⁵

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการจึงได้ตอบบันทึกขอเรียกร้องของสถานทูตจีน ปฏิเสธ
ไปดังนี้

- 1) การจัดตั้งโรงเรียนราษฎรตามกฎหมายนั้นทางราชการไม่ขัดข้อง
- 2) ครูใหญ่และครูโรงเรียนราษฎรต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร

⁵⁴เกรียง เอี่ยมสกุล "ลูกจีนในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2519), (อัครสำเน้า), หน้า 38.

⁵⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 40 - 41.

และอยู่ในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนความรู้ภาษาไทยของครูที่ไม่ได้มีหน้าที่สอนเกี่ยวกับภาษาไทยจะรับไว้พิจารณา ระหว่างนี้ผู้ที่ยังไม่มีความรู้ภาษาไทยจะผ่อนผันให้สอนก่อน แต่ต้องสอบให้ได้ภายในปี

- 3) โรงเรียนประถมศึกษา (สอนตามหลักสูตรโรงเรียนเทียบ) จะสอนภาษาต่างประเทศได้ไม่เกินสัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง 30 นาที
- 4) แบบเรียนภาษาจีนจะต้องได้รับการพิจารณาจากกระทรวงศึกษาธิการเสียก่อน เมื่ออนุมัติแล้วจึงจะสอนได้
- 5) เชื่อว่าไม่มีการยัดโรงเรียนจีนที่ถูกสั่งปิด ส่วนการให้เช่าหรือยืม คารตึคต่อกับผู้เช่าหรือยืมโดยตรง
- 6) เงินช่วยประถมศึกษาใช้สำหรับอุดหนุนการประถมศึกษาโดยทั่วไป จะแบ่งมาใช้เฉพาะโรงเรียนราษฎร์เพื่อสอนภาษาจีนไม่ได้⁵⁶

เมื่อรัฐบาลไทยปฏิเสธข้อเสนอของรัฐบาลจีนแล้ว สถานเอกอัครราชทูตจีนหาวิธีการอื่นเพื่อจะแทรกแซงการศึกษาของชาวจีนในประเทศไทยให้ได้ โดยยืมมือสมาคมพาณิชย์จีนให้ยื่นข้อเสนอเรียกร้องแทนชาวจีนในประเทศไทยอีกครั้งหนึ่งในต้นปี พ.ศ. 2490 ซึ่งข้อเสนอเรียกร้องต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษาของชาวจีนที่สมาคมพาณิชย์จีนเรียกร้องใหม่อีกครั้ง มีดังนี้

- 1) ขอให้รัฐบาลไทยยินยอมให้สถานทูตจีนเป็นผู้ออกใบอนุญาตครูที่สอนภาษาจีน
- 2) ขอให้รัฐบาลไทยแบ่งเงินช่วยบำรุงโรงเรียนจีนชั้นประถมศึกษา
- 3) ขอให้รัฐบาลไทยยินยอมให้โรงเรียนจีนใช้หนังสือของตนเอง
- 4) ขอให้รัฐบาลไทยจ่ายเงินค่าเสียหายในการปิดโรงเรียนจีนครั้งที่แล้วมา
- 5) ขอให้รัฐบาลไทยเพิ่มชั่วโมงการเรียนภาษาจีนเพิ่มมากกว่าที่เป็นอยู่
- 6) ขอให้รัฐบาลให้เสรีภาพแก่ลูกหลานชาวจีนในการเข้าเรียนในโรงเรียนจีน

⁵⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 41.

แต่รัฐบาลก็ได้ปฏิเสธข้อเรียกร้องทั้งหมดของสมาคมพาณิชย์จีน และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการยังได้ชี้แจงแก่สมาคมพาณิชย์จีนให้เข้าใจว่า สาเหตุที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องเข้มงวดต่อการศึกษารัฐบาลจีน เพราะ 1) ชาวจีนปล่อยให้มีการสอนลัทธิการเมืองในโรงเรียน 2) โรงเรียนจีนยังสอนให้เด็กเกลียดคนไทย และเกลียดคนไทย 3) โรงเรียนจีนที่เข้ามาไม่ปฏิบัติตามกฎของกระทรวงศึกษาธิการ⁵⁷

เมื่อได้รับการปฏิเสธข้อเรียกร้องทั้งสองครั้ง สถานเอกอัครราชทูตจึงได้ใช้วิธีการใหม่ โดยติดต่อเจรจากับกระทรวงต่างประเทศแทน (ซึ่งในขณะนั้น พลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ นอกจากจะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ยังเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศอีกด้วย) ในที่สุดประมาณกลางเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2490 รัฐบาลก็ยินยอมผ่อนผันปัญหาเรื่องโรงเรียนจีนให้แก่สถานเอกอัครราชทูตจีนพอสมควร ซึ่งข้อตกลงครั้งนั้นมีอยู่ 2 ข้อใหญ่คือ

1) รัฐบาลไทยยินยอมผ่อนผันให้โรงเรียนราษฎร์เพื่อสอนภาษาจีน สอนภาษาจีนได้สัปดาห์ละ 10 ชั่วโมงในจำนวนเวลาเรียนทั้งหมดสัปดาห์ละ 30 ชั่วโมง แทนที่จะปล่อยให้โรงเรียนจีนสอนภาษาจีนได้สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง 30 นาที

2) ครูจีนที่ยังไม่มีความรู้ภาษาไทยเทียบเท่าประถมศึกษาปีที่ 4 ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ที่กำหนดไว้ ให้ได้รับการผ่อนผันให้สอนภาษาไทยให้ได้ภายใน 1 ปี เมื่อถึงกำหนดแล้วยังสอบประถมศึกษาปีที่ 4 ไม่ได้ ให้ยึกเวลาต่อไปอีก 1 ปี รวมเป็น 2 ปี⁵⁸

⁵⁷ รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 66/2490, วันจันทร์ที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2490, เรื่องปัญหาเกี่ยวกับเรื่องจีน, หน้า 10.

⁵⁸ กรมวิสามัญศึกษา, "โรงเรียนราษฎร์เพื่อสอนภาษาจีน," เอกสารการศึกษากรมวิสามัญศึกษานับที่ 7 (พระนคร : โรงพิมพ์ช่างพิมพ์เพชรรัตน์, 2500), หน้า 15.

ข้อเสนอนี้ อาจได้รับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้สอดคล้องกับความต้องการของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ในโอกาสต่อไป เมื่อถึงโอกาสอันสมควร⁵⁹

ข้อตกลงข้อเสนอดังกล่าว ๆ ของรัฐบาลไทยที่ให้แก่โรงเรียนจีน ไม่ก่อให้เกิดผลดีใด ๆ ต่อประเทศไทยเลย เพราะในเวลาต่อมาโรงเรียนจีน ยังคงละเลยและทำการฝ่าฝืนกฎหมายตลอดจนข้อตกลงต่าง ๆ ตลอดมา จึงทำให้กระทรวงศึกษาธิการมีความไม่พอใจอย่างมาก เพราะเจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการถือว่า ถ้าจะเสนอนี้ให้โรงเรียนจีนสอนภาษาจีนตามข้อตกลงของกระทรวงการต่างประเทศแล้ว ก็จะมีผลเสมือนหนึ่งว่า เด็กจีนไม่อยู่ในข่ายแห่งการศึกษาภาคบังคับ และยังก่อให้เกิดความยุ่งยากในการปฏิบัติการสอบไล่ชั้นประโยคประถมศึกษา ต่อมารัฐบาลชุดใหม่ คือ รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ จึงได้ลงมติในปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2490 ให้รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ และพระยาอรุณการุณนิพนธ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ร่วมกันพิจารณาแก้ไขข้อตกลงที่รัฐบาลพลเรือตรี ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เคยพลาตหลังกับสถานเอกอัครราชทูตจีนเกี่ยวกับปัญหาโรงเรียนจีนเสียใหม่ โดยมีหลักการสำคัญว่า ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการตามกฎหมายและระเบียบที่มีอยู่โดยเคร่งครัด⁶⁰

อย่างไรก็ดี ถึงแม้รัฐบาลจะได้มีมติให้แก้ไขปัญหาโรงเรียนจีน โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและกระทรวงศึกษาธิการดำเนินการตามนโยบายเรื่องนี้อย่างเคร่งครัดตามกฎหมายของไทยที่ใช้อยู่ในขณะนั้น แต่ปัญหาความยุ่งยากที่โรงเรียนจีนก่อกวน ก็ยังคงเป็นปัญหาตลอดมา และไม่คอยได้มีการดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจังและเด็ดขาด ปัญหาความยุ่งยากที่โรงเรียนจีนก่อกวนจึงยังคงเป็นปัญหาสำหรับรัฐบาลชุดต่อมา (คือ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูล-

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน.

⁶⁰ รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 9/2490, วันอังคารที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2490, เรื่องโรงเรียนจีนไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย, หน้า 14.

สงคราม ซึ่งเข้ามาบริหารประเทศอีกครั้งในต้นปี พ.ศ. 2481) จะต้องแก้ไขและปรับปรุงต่อไป

4.4 นโยบายแก้ไขปัญหาการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีน

ปัญหาการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ เป็นปัญหาที่สร้างความยากลำบากใจแก่รัฐบาลภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะปัญหาความแตกแยกในทางการเมืองของประเทศจีน ระหว่างสมาชิกพรรคก๊กมินตั๋ง และพรรคคอมมิวนิสต์จีน ได้ส่งผลกระทบต่อระเหือนการปกครองชาวจีนในประเทศไทยอย่างมากในระยะนั้น เพราะการกระทำต่าง ๆ ของชาวจีนที่มีความคิดเห็นทางการเมืองในเมืองแม่ของตนล้วนแต่เป็นการกระทำที่ละเมิดอธิปไตยและก่อให้เกิดปัญหาการปกครองในประเทศไทยทั้งสิ้น

เมื่อรัฐบาลจีนก๊กมินตั๋งสามารถเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทยได้แล้ว รัฐบาลจีนได้รับแรงจูงใจให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย เพื่อเข้าไปนั่งทำหน้าที่ผู้แทนประชาชนในรัฐสภาแห่งชาติของประเทศจีน เพราะตามรัฐธรรมนูญของประเทศจีนถือว่าชาวจีนโพ้นทะเลทุกคน มีส่วนร่วมในทางการเมืองของประเทศจีน นอกจากนี้รัฐบาลจีนอาจจะตระหนักว่า ยี่งนานวันมากเข้าเท่าใด อิทธิพลของจีนคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยก็ยิ่งแพร่หลายเพิ่มมากขึ้นทุกที แม้แก่สภาพการค้าและโรงเรียนจีนหลายแห่งในขณะนั้น ก็ยังอยู่ภายใต้ความควบคุมของพรรคคอมมิวนิสต์จีน⁶¹

ทันทีที่นายชุนปิงเจียน เจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ (Bangkok Post) ในกลางเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2490 ว่า ตนเองได้รับคำสั่งจากรัฐบาลจีนให้ดำเนินการเลือกตั้งผู้แทนชาวจีนในประเทศไทย รัฐบาลไทยจึงไม่พอใจอย่างยิ่ง และได้เรียกเอกอัครราชทูตจีนเข้าพบรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศในวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2490 พร้อมกับยื่นบันทึกช่วยจำ

⁶¹ Shanghai Evening Post, Wednesday, September 3, 1947, p. 6.

ให้เอกอัครราชทูตจีนว่า การดำเนินการเช่นนั้นผิดทั้งในทางมรรยาทและกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐบาลไทยหวังว่าประเทศที่เป็นมิตรกันคงจะเคารพคอบชืปไตยของไทย⁶²

แต่รัฐบาลจีนก็ไม่ยอมลดละความพยายามในเรื่องนี้ ดังนั้นในวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2490 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของจีนจึงได้เชิญเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงนานกิงเข้าพบ และแจ้งให้เอกอัครราชทูตไทยว่า เนื่องจากมีชาวจีนอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก รัฐบาลจีนจึงประสงค์จะให้ได้มีการใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนรัฐสภาแห่งประเทศจีน โดยมีให้การเลือกตั้งที่จะมีนั้นเป็นการละเมิดคอบชืปไตยของประเทศไทยและไครชออนุญาตของรัฐบาลไทยดังนี้

1) ขอเตรียมการลงคะแนนเลือกตั้ง เช่นทำทะเบียนชื่อผู้มีสิทธิออกเสียง และชี้แจงวิธีออกเสียงเลือกตั้ง โดยจะทำภายในเขตสถานเอกอัครราชทูตจีนและสถานกงสุลจีนในประเทศไทย ส่วนการโฆษณาอาจทำทางหนังสือพิมพ์จีนหรือทางอื่น ๆ

2) ขอให้คนจีนที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งส่งคะแนนเสียงทางไปรษณีย์ไปยังสถานเอกอัครราชทูตหรือสถานทูตจีน เพื่อรวบรวมส่งไปยังรัฐบาลจีนอีกทอดหนึ่ง⁶³

แม้รัฐบาลไทยจะแจ้งให้สถานเอกอัครราชทูตไทยตอบปฏิเสธขอเสนอเหล่านั้นต่อรัฐบาลจีน และที่ประชุมคณะรัฐมนตรีในวันเสาร์ที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2490 จะได้ลงมติว่า ถ้าหากตำรวจจับชาวจีนผู้ใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ได้ ให้เนรเทศออกจากประเทศไทยทันที⁶⁴ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม รัฐบาลจีนก็ยังคงจัดการให้มีการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา

⁶²รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ 36/2490, วันเสาร์ที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2490, เรื่องการเลือกตั้งผู้แทนสภาแห่งชาติจีนในประเทศไทย, หน้า 12.

⁶³หนังสือลับ ที่ 105491 ลงวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2490, เรื่องรายงานของเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงนานกิงเกี่ยวกับการเลือกตั้งผู้แทนสภาแห่งชาติจีนในประเทศไทย, จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศถึงนายกรัฐมนตรี.

⁶⁴เรื่องเดิม.

แห่งชาติจีนในประเทศไทยได้สำเร็จ ซึ่งในการเลือกตั้งครั้งนั้นรัฐบาลจีนได้แบ่งเขตการเลือกตั้งตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยที่มีกลุ่มจีนตั้งอยู่ทั้ง 5 ภาค คือ เชียงใหม่, นครราชสีมา, นครสวรรค์, สงขลา และ กรุงเทพฯ โดยเอาสมาชิกสภาผู้แทนที่ได้รับเลือกภาคละ 2 คน รวมเป็น 10 คน พร้อมกับมีการเลือกสมาชิกสภาจากผู้นิยมสัญชาติจีนทั่วประเทศอีก 1 คน ทั้งหมดเป็น 11 คนด้วยกันเป็นผู้แทนจากประเทศไทย ซึ่งการดำเนินการต่าง ๆ ครั้งนั้นทำโดยวิธีการลับ บ้านสมาคมจีนซึ่งมีอยู่ทุกจังหวัดในประเทศไทย แล้วให้กรรมการสมาคมจีนแต่ละแห่งจัดการรวบรวมคะแนนเลือกตั้งของแต่ละผู้สมัครรับเลือกตั้งให้กรรมการซึ่งสถานเอกอัครราชทูตจีนแต่งตั้งขึ้นเป็นผู้ชาติอีกครั้งหนึ่ง⁶⁵

การที่รัฐบาลจีนสามารถจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนแห่งชาติของตนในประเทศไทยได้สำเร็จ โดยไม่นำพาต่อการประท้วงของรัฐบาลไทยเลย จึงเป็นเรื่องที่น่าสงสัยอย่างยิ่ง เพราะเจ้าหน้าที่ของไทยเอง ก็ทราบเบาะแสแล้วจะมีการดำเนินการเรื่องนี้อย่างแน่นอนในวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2490⁶⁶ การกระทำดังกล่าวที่ได้เกิดขึ้น จึงอาจจะเป็นไปได้ตามข่าวหนังสือพิมพ์ Shanghai Evening Post ฉบับวันพุธที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ซึ่งตีพิมพ์จำหน่ายในประเทศจีน และได้ลงบทความวิจารณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "การเลือกตั้งสมัยที่ 4 ซึ่งประเทศจีนจัดให้มีขึ้นในประเทศไทยเมื่อเร็ว ๆ นี้ สามารถดำเนินการได้สำเร็จ เพราะชาวจีนมีอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และมีอิทธิพลเข้าแทรกแซงในวงการเมืองของประเทศไทย จนมีผลทำให้รัฐบาลไทยมีความลังเลใจไม่กล้าทำการห้ามปรามอย่างเปิดเผย เพื่อชักขวางไม่ให้ชาวจีนทำการเลือกตั้ง..."⁶⁷

⁶⁵สำเนาลับ-เฉพาะ-ควนมาก ที่ 103/2490, เรื่องชาวจีนจะให้มีการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาในประเทศไทย จากข้าหลวงประจำจังหวัดสตูล ถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย, ลงวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2490.

⁶⁶เรื่องเดียวกัน.

⁶⁷Shanghai Evening Post, op.cit., p. 7.

นอกจากนั้น หนังสือพิมพ์ Shanghai Evening Post ยังกล่าวว่า "พรรคคอมมิวนิสต์จีนแห่งประเทศไทยภายใต้การนำของ นาย Chiu Chih สามารถดำเนินการอย่างเปิดเผย จนกระทั่งสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถพิมพ์หนังสือพิมพ์จีนรายวันฉวน หมิง เป่า (Choen Ming Pao) และหนังสือรายสัปดาห์ ชื่อ เจิ้ง หว เป่า (Cheng Hua Pao) ทำการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์จีนให้แก่ชาวจีนในประเทศไทย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่ารัฐบาลไทยในขณะนั้นตระหนักถึงสถานการณ์และปัญหาเรื่องจีนในประเทศไทยได้ก็ จึงพยายามหาทางให้จีนคอมมิวนิสต์แตกแยกกับจีนก๊กมินตั๋งตลอดเวลาเพื่อความสะดวกในการที่จะใช้นโยบายแบ่งแยกและปกครอง (Divide and Rule) ชาวจีน"⁶³

การดำเนินนโยบายเพิกเฉยต่อความขัดแย้งของชาวจีนในประเทศไทย จึงทำให้ นายโลว ชิงชู (Low Ching Tsu) โฆษกของสาขา China Democratic League (ซึ่งเป็นสาขาพรรคคอมมิวนิสต์จีน) กล่าวให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ Singapore Free Press ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ว่า "รัฐบาลจีนไม่มีอำนาจใด ๆ ที่จะควบคุมกิจการของสันนิบาตประชาธิปไตยแห่งประเทศไทยที่ได้เปิดสาขาอยู่ในภาคพื้นทะเลได้ และเชื่อว่ารัฐบาลประชาธิปไตยแห่งประเทศไทยคงจะไม่ยอมให้รัฐบาลจีนมาบังคับให้เลิกพรรคการเมืองนี้ในประเทศไทย..."⁶⁹

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การดำเนินนโยบายของรัฐบาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชาวจีน อันเนื่องมาจากกรณีความขัดแย้งของการแข่งขันทางการเมืองในประเทศจีน ทำให้สถานเอกอัครราชทูตจีนไม่อาจจะดำเนินนโยบายทางการเมืองอย่างเปิดเผยเพื่อแทรกแซงกิจการภายในประเทศไทยได้สะดวก ซึ่งเป็นผลก็คือประเทศไทยอย่างมากในขณะนั้น

⁶⁸ Ibid, pp. 5 - 6.

⁶⁹ "Siam League to defy Nanking," Singapore Free Press, Saturday, November 8, 1947, p. 1.

ในการดำเนินนโยบายภายในอื่น ๆ ของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับชาวจีน ชาวจีนในขณะนั้นจึงค่อย ๆ ลดพฤติกรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลไทยลงเรื่อย ๆ นอกจากชาวจีนบางกลุ่มที่นิยมชมชอบและเป็นฝ่ายของรัฐบาลจีนก็มึนตึ๊งในประเทศไทย แต่ชาวจีนที่มีความคิดเห็นทางการเมืองในเมืองแม่ของตนไม่เหมือนกัน ยิ่งเพิ่มการแสดงออกซึ่งความขัดแย้งและเป็นปฏิปักษ์ต่อกันมากขึ้น ซึ่งปัญหาเรื่องนี้สถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยในเวลานั้นก็รู้ดี เพราะแม่แต่นายหลี่ เทียะเจิง เอกอัครราชทูตจีนยังเคยเรียกร้องผ่านหนังสือพิมพ์จีน เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2490 โดยวิงวอนให้ชาวจีนในประเทศไทยร่วมมือกันสามัคคีปรองดอง " เพราะการเข้าไปอาศัยอยู่ในดินแดนของผู้อื่นเขา ไม่บังเกิดผลดีด้วยประการทั้งปวงในการที่จะเคลื่อนไหวใด ๆ เกี่ยวกับการเมือง เมื่อประสงค์จะเข้าร่วมต่อสู้ตามอย่างระหว่างพรรคการเมืองในประเทศของตนแล้ว ควรจะกลับไปยังดินแดนของตนโดยตรง ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปถอดแบบมาจำลองแสดงซ้ำ ณ ที่นี้เลย"⁷⁰

สรุป การดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลไทยที่มีต่อปัญหาชาวจีนตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองสงบลง ได้มีการเปลี่ยนแปลงท่าทีอันแข็งกร้าวต่าง ๆ ที่รัฐบาลไทยในสมัยสงครามเคยนำมาใช้กับชาวจีนเกือบหมดสิ้น แต่ภายหลังที่ประเทศไทยได้เปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศจีนแล้ว การดำเนินนโยบายต่าง ๆ เกี่ยวกับชาวจีน รัฐบาลก็ได้ดำเนินอย่างระมัดระวังและสุขุมเพิ่มมากขึ้น เพราะสถานเอกอัครราชทูตจีนพยายามเข้าแทรกแซงกิจการต่าง ๆ ของชาวจีนตลอดมา ซึ่งปัญหาเรื่องนี้รัฐบาลไทยก็รู้ดี จึงพยายามดำเนินการบางครั้งด้วยวิธีการผ่อนปรน เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในขณะนั้น แต่ในบางครั้งถ้าหากปัญหาใดเป็นปัญหาที่สร้าง

⁷⁰ นายหลี่ เทียะเจิง ขอร้องให้ชนชาวจีนในประเทศไทยร่วมมือกันปรองดองสามัคคีกัน," หนังสือพิมพ์รายวันไทยใหม่, ปีที่ 17, ฉบับที่ 51, วันอังคารที่ 4 กุมภาพันธ์, 2490, หน้า 1 และหน้า 4.

ความกระทบกระเทือนแก่ประเทศชาติ และปัญหานี้รัฐบาลสามารถหาทางออกแก้ไขได้
แล้ว รัฐบาลไทยก็ไม่เคยยินยอมให้มีการกระทำใด ๆ ที่ขัดกับผลประโยชน์ของประเทศ
ชาติ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเรื่องชาวจีนในบั้นนี้ อาจกล่าวสรุป
ได้ว่า การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ทั้งทางบ้านรัฐบาลไทยเองและทางบ้าน
พฤติกรรมการแสดงออกของชาวจีน เป็นการเปลี่ยนโฉมหน้าที่สำคัญอีกครั้งหนึ่งในประวัติ-
ศาสตร์ไทยส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาชาวจีน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย